

LASTEHOID EESTI PEREDES

UURINGU TELLIJAJ:
UURINGU KOOSTAJAD:

Rahvastikuministri büroo
Marge Unt, Siim Krusell

TALLINN 2004

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. Perepoliitika erinevad mudelid	4
2. Andmed	13
3. Alla kolmeaastase lapsega lapsevanema portree	15
4. Lastehoid eesti peredes: vanemate eelistused, valikud, probleemid ja ettepanekud	22
4.1. Lastehoiu korraldus eesti peredes	22
4.2. Lastehoiualased eelistused	29
4.3. Eesti perede kulutused lastehoiule ja valmisolek kulutuste suurendamiseks	34
4.4. Lastehoiuga rahulolu ja probleemid	40
4.5. Lastevanemate ettepanekud seoses lastehoiuga	45
4.6. Olulisemad tulemused	54
Kokkuvõte	59
Kasutatud kirjandus.....	63
Lisa 1.	65

SISSEJUHATUS

Käesolev uuring annab ülevaate lapsehoiu praegusest situatsioonist Eestis. Keskendutakse alla kolme aastase lastega peredele, kuna just väikelastega peredes tõstatuvad kõige teravamini töö- ja pereelu ühildamise probleemid. Uuringu eesmärk on anda ülevaade, milliseid teenuseid lapsevanemad kasutavad, miks nad on valinud antud lapsehoiuteenuse ja milline on lastehoiuteenuste hind. Samuti tuuakse välja peamised probleemid lapsehoiu teenuse valikul ja see, milliseid muudatusi sooviksid lapsevanemad lastehoiu korralduses.

Esimene peatükk visandab teoreetilise tausta töö- ja pereelu ühildamise teemale, käsitletakse erinevaid perepoliitika mudeleid ja võimalusi soodustada naiste tööhõivet. Samuti vaadatakse kuidas seostuvad omavahel naiste kõrge tööhõive ja sündimus. Teises peatükis antakse ülevaade uuringus kasutatud andmetest ja kolmandas osas iseloomustatakse valimi üldnäitajaid. Neljas peatükk keskendub lastehoiule: esmalt tuuakse välja, milliseid lastehoiuteenuseid vanemad kasutavad ja miks nad ühe või teise variandi kasuks on otsustanud. Seejärel analüüsitakse lastevanemate lastehoiuviiside alaseid eelistusi ja lastehoidjale seatavaid kriteeriume. 4.4. alapeatükis tuuakse välja peamised probleemid lastehoiu valikul ja 4.5. osas lastevanemate ettepanekud seoses lastehoiuga. Viimases osas tuuakse kokkuvõtlikult välja uuringu kõige olulisemad tulemused.

Lastehoiuteenuste analüüs baseerub põhiliselt „Lastehoid Eesti peredes 2004“ andmebaasil, mis sisaldab andmeid 500 alla 3-aastase lapsega pere ja põhiliselt lapse eest hoolitseva vanemate kohta. Lisaks kasutatakse rahvastiku üldiste demograafiliste ja tööturualaste näitajate kirjeldamisel Statistikaameti koduleheküljel olevat statistika andmebaasi. Ülevaate andmisel, kui paljud alla 3-aastased lapsed käivad lasteaedades ja kui pikad on järjekorrad, kasutatakse Statistikaameti poolt läbiviidud uuringu „Koolieelsed lasteasutused 2003“ andmeid.

Andmete analüüsimisel on kasutatud tarkvarapakette SPSS 11.0 ja Excel 2000.

1. PEREPOLIITIKA ERINEVAD MUDELID

Vananev elanikkond ja naiste suurenenud tööhõive on muutumas üheks keskseks küsimuseks majanduses ja peamiseks valdkonnaks sotsiaalpoliitikas Euroopa Liidu maades. Eriti pööratakse tähelepanu perepoliitikale. Perepoliitikas eristatakse kaht suundumust: kahe tuluteenijaga perekonda toetav poliitika ja traditsioonilist meessoost peretoitjaga perekonda toetav poliitika. Kahe tuluteenijaga perekonda toetavad meetmed nagu laste päevahoiu teenused ja tasuline vanemapuhkus julgustavad naisi töötama. Traditsioonilist meessoost peretoitjaga perekonda toetavad meetmed on eelkõige abirahad ja maksusoodustused lastele, kuid samas on vähe arenenud laste päevahoiu teenused, mis eeldavad traditsioonilist tööjaotust nii ühiskonnas kui ka peres. Euroopa perepoliitika direktiivid väljendavad selget institutsionaalset soosingut kahe tuluteenijaga peremudelile. Ühelt poolt on selle põhjuseks järjest vähenev tööjõud ning sellest tulenev vajadus naiste osaluse järele tööturul ja teisalt vananev ühiskond, mis paneb lääneriike järjest enam mõtlema sündimuse soodustamise meetmetele (Ellingsaeter, 2003; Dienel 2004).

Perepoliitika dimensioonid¹

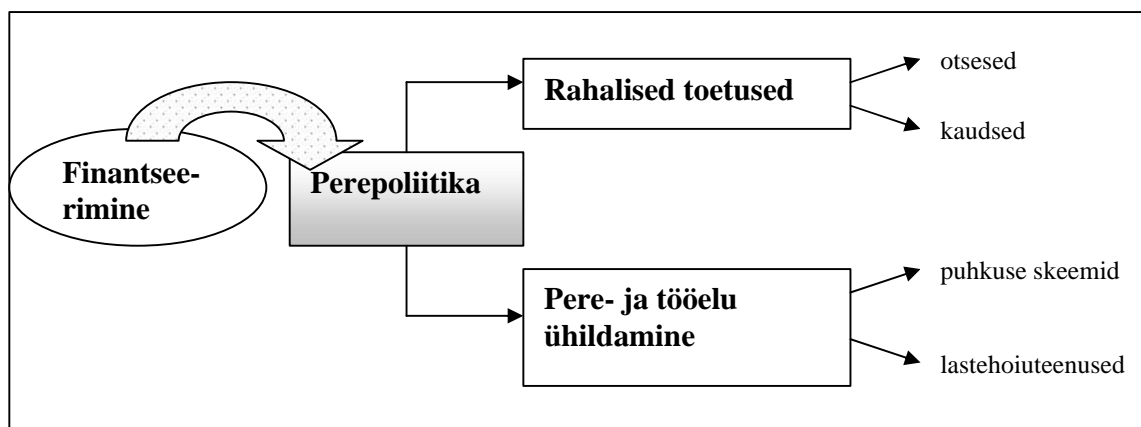
„Kahe tuluteenija mudeli“ all peetakse silmas kõiki perekonna tööjaotuse vorme, mis aitavad kaasa mõlema abikaasa tööturul osalemisele. Kuna naised on märksa nõrgemas positsioonis seoses laste sünnitamisega paratamatult tekkivate tööpauside tõttu, siis kahe tuluteenijaga mudeli realiseerimine tähendab eelkõige naiste tööjõus osalemise soodustamist. Perepoliitika meetmeid saab käsitleda kahe tuluteenija mudelit toetavana kui see:

¹ Järgnev kontseptsioon põhineb Dirk Hofäckeri (2003) poolt välja pakutud perepoliitika dimensioonide mudelil. Põhjalikumaks ülevaateks vt. „Gender and Welfare State Regimes“, toimetatud Diane Sainsbury poolt 1999. aastal, sisaldab kompaktse ülevaade Euroopa Liidu eri maade naiste tööturu käitumistest, perepoliitika erinevatest kontseptsioonidest ja arengutest. Vt. lisaks viimase aja EL perepoliitika trende puudutavatest materjalidest ka Clearinghouse 2001; OECD 2001; Pfau-Effinger 2003.

- (1) **Loob võimalusi naiste osalemiseks tööturul** vähendades võimalikke probleeme töö- ja pereelu ühildamisel ja/või
- (2) **Vähendab alternatiivsete töövormide atraktiivsust** (koduseks jäämist) perekonna sees, kuna ei toeta naiste eemalejäämist tööturust.

Joonis 1 annab ülevaate perepoliitika meetmete eri dimensioonidest. Kõige üldisemal tasandil saab eristada perepoliitika „sisend“ ja „väljund“ dimensioone. Kui perepoliitiliste meetmete finantseering esindab sisendi mõõdet, siis väljundiks võivad olla kaks erinevat moodust peresid toetada: ühelt poolt saab riik otseselt mõjutada pere majandusolukorda tagades neile rahalised toetused ja teisalt, see võib toetada pere- ja tööelu ühildamist soodustades mõlema abikaasa aktiivset osalust tööturul. Mõlemad poliitilised meetmed täiendavad üksteist.

Joonis 1. Perepoliitika meetmed

Allikas: Hofäcker 2003.

Finantseerimine all on silmas peetud osakaalu SKP-st, mis investeeritakse perepoliitika meetmetesse. Selleks, et saada täpsemat ülevaadet, kuidas riik jaotab perepoliitikale suunatud ressursid, eristatakse rahalisi toetusi ja pereeluga seotud teenuste subsideerimist. **Rahalised toetused** jagunevad kaheks: esmalt **otsesed rahalised toetused** nagu näiteks lastetoetused, mis otseselt pakuvad peredele materiaalseid vahendeid ja **kaudsed rahalised toetused** nagu näiteks maksusoodustused peredele. Kuidas mõjutavad otsesed rahalised toetused vanemate tööturukäitumist, pole üheselt vastatav ja sõltub paljuski konkreetse maa perepoliitika suunitlusest. Näiteks, helled lastetoetused, mis ei ole otseselt suunatud pere- ja tööelu ühildamise toetamiseks, võivad töötada pigem

„kompensatsioonina“ tööst loobumisele. Samas komplekssemates perepoliitika süsteemides toimivad lastetoetused pigem lastega seotud lisakulutuste hüvitisena. Kaudsete rahaliste toetuste mõju oleneb sellest, millist perekonna töökorraldust see soodustab: kas sellist, kus mõlemad abikaasad käivad tööl või sellist, kus üks vanematest on kodune (Hofäcker 2003).

Rahalistele toetuste kõrval, mis on mõeldud ergutama ja toetama laste sündi peredesse, on perepoliitika meetmeteks ka **pere- ja tööelu ühildamise toetamine**, mis on otseselt mõeldud soodustama naiste võimalusi osaleda tööturul. Ka siin võib eristada kaht aladimensiooni. Esmalt institutsionaliseeritud **puhkuse skeemid**, sünnituse eel ja järel (rasedus- sünnituspuhkus) ning väikese lapse hoolduspuhkus (vanemahüvitis), mille eesmärgiks on luua võimalused tööelust võimalikult valutult ajutiselt tagasi tõmbuda, töökoha säilimine garanteeritakse seadusandlusega. Puhkuse süsteemide juures on oluline tähelepanu pöörata kahele aspektile: esmalt, piisav **rahaline kompensatsioon** töökatkestuse ajaks, et vältida olukorda, kus lapse sünnitamine ja kasvatamine oleks seotud olulise sissetuleku langusega. Teiseks, väga olulist rolli mängib ka olemasolevate puhkuse skeemide **pikkus**. Üldiselt ollakse arvamusel, et lühike, umbes ühe aasta pikkune lapsepuhkus soodustab naiste taassisenemist tööturule. Pikema lapsepuhkuse puhul on oht, et naistel on raske taaslülitada tööellu, eriti olukorras, kus uued tehnoloogiad ja kiired muutused eeldavad pidevat enesetäiendamist (Hofäcker 2003).

Teiseks pere- ja tööelu meetmete aladimensiooniks on **avalikud lastehoiuteenused**. Läbi nende institutsioonide saab lahendada lastepäevahoiu, võimaldades emadel siseneda tööturule. Oluliseks aspektiks on siinkohal see, et **mis vanuses lastele pakutakse lastehoiuteenust**. Ideaalvariandi korral peaks riiklik perepoliitika tagama rahuldavad lapsehoiuvõimalused kõigile lastele olenemata vanusest, kuna vastasel korral peavad vanemad, kes soovivad tööturule naasta, tööle asumist edasi lükkama või kasutama eraviisiliselt pakutavaid ja reeglina kallemaid lastehoiuteenuseid.

Perepoliitika mudelid Euroopas: riigi roll pere- ja tööelu ühildamises

Perepoliitika finantseerimise osakaal SKP-st ja peretoetuste suurus ja iseloom ning samuti ka avalike lastehoiuteenuste kättesaadavus varieerub erinevates Euroopa Liidu maades oluliselt. Erinevate perepoliitika mudelite kirjeldamisel kasutatakse sageli Taani

sotsiaalteadlase G. Esping-Anderseni (1990) poolt välja pakutud heaolu režiimide tüpoloogiat, kus ta eristab 3 ideaaltüüpi: liberaalne, konservatiivne ja sotsiaal-demokraatlik heaolu režiim. Hilisemad autorid on laiendanud seda tüpoloogiat, lisades juurde ka Lõuna-Euroopa ja veelgi hiljem Ida-Euroopa heaolu režiimi.

Enamikes **sotsiaal-demokraatlikes maades**, eriti Rootsis, on pikk traditsioon naiste tööhõive soodustamisel. Neid maid iseloomustab naiste kõrge tööhõive, see on saavutatud läbi perepoliitika meetmete, mis igati soodustavad pere- ja tööelu ühildamist. Neid maid iseloomustavad suured sünnitoetused ja lastehoiuteenuste väga hea kättesaadavus ka väikelastele (näiteks Rootsis on 75%, Norras 60% 0-4 aastastest lastest garanteeritud avalik lastehoiuteenus) (Hofäcker 2003).

Liberaalsetele maadele nagu Suurbritannia on samuti iseloomulik naiste kõrge tööhõive. Samas ei ole see saavutatud läbi tugeva riikliku panuse lastepäevahoiu süsteemide väljaarendamisse, vaid tingitud pigem majanduslikust sundusest. Toetused peredele on suhteliselt madalad ja seetõttu pole paljudel peredel muid valikuid. Samas on Suurbritannia tööturg suhteliselt paindlik, väga levinud on naiste osa-ajaga töötamine (Lück, Hofäcker 2003).

Vastandina kahele eelmisele režiimile, iseloomustab Euroopa **konservatiivseid maid** nagu Saksamaa ja Austria naiste madal tööturule integreeritus. Viimastel aastakümnetel on nendes maades selgelt soositud traditsionaalset, mees-kui-leivateenija peremudelit. Mehe rolliks on esmajoones töölkäimine ja naise roll koduse majapidamise ja laste eest hoolitsemine. Neis maades makstakse sageli lastetoetusi mitte individuaalselt vaid perekonnale. Kuigi viimasel ajal on meessoost leivateenija mudel järjest kaotamas oma tähtsust, ei jäta sageli laiem institutsionaalne raamistik nagu pikk vanemapuhkus ja suur puudus lapsehooldusteenustest naistele muud valikut kui jääda koju või siis püüda leida osa-ajaga töö (Lück, Hofäcker 2003).

Kui enamustes konservatiivsetes maades nagu Saksamaa, Austria kaotab traditsionaalne meessoost leivateenija mudel tasapisi oma tähtsust ja perepoliitikas võetakse järjest enam suund naiste tööturule integreerumise soodustamiseks (nt. osa-ajaga), siis **Lõuna-Euroopa maades** nagu Itaalia, Hispaania institutsionaalne raamistik soodustab endiselt väga traditsionaalset peremudelit. Avalikud lastehoiuteenused on halvasti välja arendatud, näiteks Itaalias ja Hispaanias on vaid 5-6% alla 3-aastastest lastest tagatud

koht avalikus lastepäevahoolde süsteemis (Hofäcker 2003: 13). Samas on ka tööturg väga paindumatu ja tugevalt standardiseeritud. Niisiis, kuna ei riik ega ka tööturg soodusta naiste lülitumist tööturule, siis on naiste tööhõive jäänud Lõuna-Euroopa maades väga madalaks.

Lõpuks, **post-sotsialistlikuid maid** nagu Eesti, Tsehhi, Ungari, Rumeenia iseloomustas sotsialismi ajal naiste kõrge tööhõive, toimis tugev institutsionaalne toetus kahe tuluteenija peremudelile, mis oli äärmuseni välja arendatud. Pärast lühikest lapsehoolduspuhkust kehtis värsketele emadele üldine töönoos, mis ei jätnud võimalusi ka soovi korral lapsega pikemalt koju jääda. Samas oli riik töö- ja pereelu ühildamiseks välja ehitanud ka institutsionaalse raamistiku: hästi oli välja arendatud lastepäevahoiusüsteem, kõigile väikelastele olid tagatud sõime- ja lasteaiakohad. Vaatamata sellele ei tähendanud võrdsus tööturul üldjuhul võrdsust kodustes töödes. Seetõttu jäi sageli naiste kanda “topelt koorem”: täisajaga töö ja pere eest hoolitsemine. Pärast muutusi 1990. aastate algul on raske rääkida post-sotsialistlikest riikidest kui ühtsest blokist, kuna aset leidnud reformid ei toimunud ühel kiirusel ega olnud kõigis maades ka ühesuunalised. Osad valisid märksa liberaalsema, osad märksa sotsiaaldemokraatlikuma tee. Erinevad majanduslikud ja sotsiaalsed reformid mõjutasid ka perepoliitikat: pole võimalik rääkida ühtsest post-sotsialistlikust perepoliitikast.

Naiste osalus tööturul ja sündimus

Vaadates andmeid naiste tööturul osalemise määra ja laste arvu kohta erinevates Euroopa Liidu maades, võib välja tuua väga huvitava trendi. Nimelt, mitme aastakümne jooksul oli suhe naiste tööhõive ja iibe vahel negatiivne, see tähendab, riikides kus naised olid põhiliselt kodused, oli ka lapsi rohkem. Alates 1980. aastate lõpust on see suhe muutunud positiivseks ja nõrgemaks. Mitmed uurijad on põhjendanud seda järjest paraneva lastepäevahoiu teenuste kättesaadavuse ja töötuse määra tõusuga (vt. põhjalikumalt Ahn, Mira 2002).

Kuigi kõigis Euroopa riikides on täheldatav **sündivuse vähenemine** ja **naiste tööhõive suurenemine**, on oluline välja tuua, et eri riikides on see trend aset leidnud eri kiirusega ja sellele on kaasa aidanud või seda on pidurdanud konkreetse maa sotsiaalsed ja majanduslikud faktorid. Kui 1970. aastate lõpus oli Lõuna-Euroopa maadele

iseloomulikud kõrged sündimuskordajad ja madal naiste tööjõus osalemise määr, siis Põhja- Euroopa riikides oli olukord vastupidine: enamus naisi töötas ja sündimuskordajad olid võrreldes Lõuna-Euroopa maadega madalamad (vt. Tabel 1). 1990. aastate lõpuks on sündmus vähenenud või jäänud ligilähedasele tasemele kõigis maades ja naiste osalus tööturul suurenenud. Huvipakkuv on, et sündimus on eriti drastiliselt vähenenud Lõuna-Euroopa riikides, samas kui naiste tööhõive on endiselt jäänud tunduvalt madalamaks kui Põhjamaades. Niisiis, Lõuna-Euroopa riikides on nii sündimuskordaja kui ka naiste tööjõus osalemise määr madal, samas kui Põhja-Euroopa riikides on nii sündimus kui ka naiste tööhõive kõrgem.

Seda paradoksi on põhjendatud sellega, et Lõuna-Euroopas üldine institutsionaalne raamistik ei toeta perekondi; kogu lapsehooldamine on pandud perekonna õlule ja lisaks sellele on ka tööturg väga suletud, mis raskendab veelgi naistel töö- ja pereelu edukat ühildamist. Lõuna-Euroopa tööturu reguleeritus väljendub väga piiravates reeglites, mis kehtivad töötajate töölevõtmisel ja vallandamisel ja mis soodustavad selgelt juba tööturul olijaid. Selline tööturu olukord paneb raskesse olukorda ka noored, kes sageli elavad kodus kuni nad leiavad oma esimese püsiva töökoha. Niisiis tööturg kaudselt tõstab lapsekasvatamise kulusid ja seetõttu piirab veelgi lapsesaamise soovi perekondades. Põhjamaades, vastupidi, soodustatakse igati pere- ja tööelu ühildamise võimalikkust, soodustades näiteks paindlikke töövorme ja osa-ajaga tööd, mis võimaldab ka väikeste laste emadel varakult tööle naasta(Lück, Hofäcker 2003).

Lisaks tööturu paindlikkusele on väga oluline hästi välja arendatud lastehoiusüsteem. Kui Põhjamaades on enamusele alla 3-aastastele lastele päevahoiuvõimalused tagatud, siis Lõuna-Euroopas jääb lapsehoidmine peamiselt pere enda hooleks, vaid kaduvväiksele osale 0-3-aastastele lastele (näiteks 6% Hispaanias) on tagatud päevahoid.

Tabel 1. Sündimuskordaja ja naiste tööhõive määr valitud Euroopa Liidu maades

Maa	Sündimuskordaja		Tööhõive määr	
	1977	1999	1977	1999
Itaalia	1.98	1.21	37.6	44.1
Hispaania	2.65	1.15	33.0	47.1
Kreeka	2.27	1.30	33.3	47.5
Prantsusmaa	1.86	1.71	53.0	59.8
Taani	1.66	1.75	64.7	75.1
Rootsi	1.65	1.52	70.0	74.5
Suurbritannia	1.69	1.71	56.3	67.5
Eesti	2.06	1.32	81.6*	64.4

Allikas: OECD Eurostat 2001 Statistics in Focus, Eesti Statistikaameti rahvastiku ja Eesti Tööjõu-uuringu andmebaasid

*Naiste tööhõive määr Eestis 1989. aastal

Eestile oli sotsialismi perioodil iseloomulik nii naiste ülikõrge osalus tööturul kui ka suhteliselt kõrge sündimus. Riiklikult oli välja arendatud kõigile kättesaadav lastehoiuteenus. 1990. aastate lõpus on nii sündimus kui ka naiste osalemine tööjõus tunduvalt vähenenud. Siiski on naiste tööhõive võrreldes enamiku Euroopa Liidu maadega endiselt suhteliselt kõrge. Ka teiste post-sotsialistlike riikide puhul on täheldatud väga järsku sündimuse langust ja naiste tööhõive määra vähenemist seoses majandusreformide ja üldise ebakindluse kasvuga.

Niisiis võib oletada, et üldine institutsionaalne raamistik nagu hästi väljaarendatud ja kõigile kättesaadav päevahoiuteenus ja paindlik tööturg mõjutab mingil määral perede sündimuskäitumist. Näiteks Soomes läbi viidud uurimuse tulemuste põhjal toodi välja, et lastetoetuste suurendamine ei ole sealset sündivust mõjutanud, küll on aga lastehoolduse süsteemi väljaarendamise teatud positiivne mõju märgatav (Hansson, 2001). Nagu illustreeris ka Tabel 1, ei piira naiste kõrge tööhõive sündivust, pigem vastupidi, kui on riiklikult tagatud piisav tugisüsteem pere- ja tööelu edukaks ühildamiseks, on peredes ka rohkem lapsi.

Lapsevanemate endi perepoliitika alased eelistused

Eelnevad uuringud (nt. Lück, Hofäcker 2003; Pfau-Effinger 2003) on näidanud, et lastevanemate ja eriti naiste tõekspidamised, milline on ideaalne pere ja tööelu korraldus, sõltuvad nii **institutsionaalsest raamistikust**, millisest oli juttu eespool kui ka **ühiskonnas valitsevatest väärtustest**.

Sageli on leitud, et orienteeritus perele ja/või tööle peaksid olema üksteist välistavad. Tõepoolest, arvamusuuringud on näidanud, et Lõuna-Euroopa naised aktsepteerivad traditsionaalseid pererolle märksa enam ja on rohkem perele orienteeritud väärtustega kui Saksamaa, Austria või siis Põhjamaade naised (Hofäcker 2003). Samas suhtumine töösse pole sugugi nii ühene: seal ei eristu eri riigid omavahel nii selgesti. Seda on seletatud sellega, et Lõuna-Euroopa naised väärtustavad tööd, kuna neil on raskusi tööturule pääsemisega. Samas Suurbritannia naised väärtustavad tööd vähem kui Lõuna-Euroopa naised seetõttu, et töötamine on nende jaoks tavaline situatsioon ja nad näevad ka selle varjukülgi seoses sellega, et suur osa kodutöödest lasub vaatamata töölkäimisele endiselt nende õlul.

Ida-Euroopa naiste väärtusorientatsioonid moodustavad jällegi erandi. Venemaa, Poola, Sloveenia ja Tšehhi naised väärtustavad nii tööelu väga kõrgelt kui ka aktsepteerivad teistest enam traditsionaalseid rollijaotusi perekonnas (Hofäcker 2003). Ka naised Eestis peavad töötamist loomulikuks ega soovi üldjuhul ka majanduslike ressursside piisavuse korral eluks ajaks koduseks jääda, soovitakse lastega suhteliselt pikalt kodus olla. Kandla (2000) on uurinud, kui kaua sooviksid noored lastega koju jääda. Naised oleksid kodus keskmiselt umbes kolm aastat. Üle kolme aasta peab lapsega kodus olemist otstarbekaks ainult 14% vastanutest. Asjaolud, mis mõjutavad kodus olemise aja pikkust võib jagada peamiselt kolmeks rühmaks: (1) see sõltub lapse tervisest, arengust, et saaks ise juba hakkama, (2) mingil ajal vajab laps juba ka teisi lapsi, lasteaia olemasolust ja prestiižist-lasteaed valmistaks last paremini ette- sotsialiseeriks ja (3) pere majanduslikust toimetulekust (kui oleks võimalik, jääksid paljud ka kauemaks koju) (Kandla, 2000). Tuleb arvestada, et siin küsitleti nii lastega kui lasteta noori, niisiis on need tõlgendatavad eelkõige kui noorte soovide, hoiakutena, mitte reaalse käitumismustrina.

Niisiis mõjutavad ühiskonnas kehtivad väärtused, kui pikalt soovitakse lapsega kodus olla või kui kiiresti tööturule naasta. Teiseks ja sageli olulisemaks mõjutajaks on

majanduslikud olud, mis sunnivad piiratud majanduslike ressurssidega pereemasid varakult otsima võimalusi tööle asuda. Olenevalt eeltoodust sõltub ka see, milliseid lapsehoiuteenuseid perekonnad vajavad. Olukorras, kus väga paljud väikelaste emad kas käivad tööl või sooviksid seda teha, on eriti oluline riiklikult väljaarendatud lastepäevahoiusüsteem.

Järgnev analüüs vaatlebki perekondade toimetulekut pere- ja tööelu ühildamisel Eesti Vabariigis. Kuna kõige keerulisem on töö- ja pereelu edukas ühendamine väikelastega peredel, siis keskendutakse alla 3-aastaste lastega peredele. Antakse ülevaate lastevanemate ettekujutusest ideaalsest lapsehoiust ja reaalsest olukorrast ning kuidas sellega rahul ollakse. Samuti vaadatakse lapsehoiuteenuste maksumust ja perede valmidust senisest veelgi enam lapsehoiuteenustesse investeerida. Huvipakkuvad on lastevanemate ettepanekud seoses perepoliitikaga, millised on lastevanemate arvates lahendamist vajavad valupunktid.

2. ANDMED

Uuringuraportis kasutatakse rahvastiku üldiste demograafiliste ja tööturualaste näitajate kirjeldamisel Eesti Statistikaameti koduleheküljel olevat rahvastiku ja sotsiaalelu andmebaasi. Ülevaate andmisel, kui paljud alla 3-aastased lapsed käivad lasteaedades ja kui pikad on järjekorrad, kasutatakse Eesti Statistikaameti poolt läbiviidud uuringu „Koolieelsed lasteasutused 2003“ andmeid. Raporti keskseks andmebaasiks on „Lastehoid Eesti peredes 2004“ uuring, mis sisaldab andmeid alla 3-aastaste lapsevanemate kohta, tellitud AS Turu-uuringutelt.

Eesti Statistikaameti poolt läbi viidud uuringu „Koolieelsed lasteasutused 2003“ üldkogumi moodustasid kõik Eesti Vabariigi lasteasutused, kaasa arvatud eralasteaiad. Eestis oli 2003. aastal **597 lasteasutust**, sh. 521 lasteaeda, 8 lastesõime, 6 erilasteaeda ja 62 lasteaed-alkkooli.

Töö- ja pereelu ühildamise uuringu üldkogumi moodustasid alla kolme aastased lastega leibkonnad. Eestis on Statistikaameti andmetel sündinud viimase kolme aasta jooksul 38 992 last. Tuleb arvestada, et perede arv on väiksem, kuna ühes peres võib olla mitu alla 3 aastast last. Kuna andmekaitseseadus keelab alla poole aastaste laste aadresside avaldamise, kuuluvad täpsustatud valimisse 0.5-3-aastased lastega pered. Valimi aluseks oli AS Andmevara rahvastiku andmebaas. Toetudes varasemate uuringute kogemustele, mille põhjal on selgunud, et rahvastiku andmebaas ei kattu üks üheselt inimeste tegeliku elukohaga, telliti 500 inimesega küsitluse jaoks 1200 alla 3-aastase lapsega leibkonna aadressi. Selleks tehti lähtudes piirkondlikust jaotusest süstemaatiline juhuvaljavõtt. Leibkondade ja valimi proportsioonid piirkonniti on ära toodud Lisas 1.

Esialgse 1200-inimeselise valimi täpsustatud suuruseks jäi 1137, kellest **küsitleti 501 0.5-3-aastase lapse vanemat**. Valimisse sattunud leibkonnast **intervjueeriti lapsevanemat, kes põhiliselt tegeleb lapsehoidmisega**. Enamus küsitletutest ehk 97% vastanutest olid naised. Küsitletute jaotus territoriaalse päritolu järgi oli üldjoontes sarnane nii valimi aluseks olnud rahvastiku andmebaasiga kui ka rahvastiku struktuuriga.

Ka eestlaste ja mitte-eestlaste osakaal küsitletute hulgas oli vastavuses nende osatähtsusega vastavaealises rahvastikus. Küsitlus toimus küsitleja poolt läbiviidud intervjuuna.

Kasutatud meetodid

Analüüsis on kasutatud põhiliselt sagedus- ja risttabeleid. Gruppide vahelise statistilise olulisuse kontrollimiseks kasutati X^2 -testi. Lapsehoiuteenuste maksumust eri gruppide lõikes võrreldi dispersioonanalüüsi abil (ANOVA), mille abil saad välja tuua, kas erinevused keskmiselt kulutatud summas on statistiliselt olulised. Lisaks kasutati arvulise tunnuse (nt. teenuse hinna) analüüsimisel lineaarset regressiooni ja dihhotoomse sõltuva muutuja (nt. kasutab/ei kasuta tasulisi lapsehoiuteenuseid, on/ei ole lapsehoiuga rahul) puhul binaarset logistilist regressiooni, et uurida, kuidas erinevad karakteristikud mõjutavad kas teenuse hinda, lastehoiuviisi valikut või lapsehoiuga rahulolu.

3. ALLA KOLME AASTASE LAPSEGA LAPSEVANEMA PORTREE

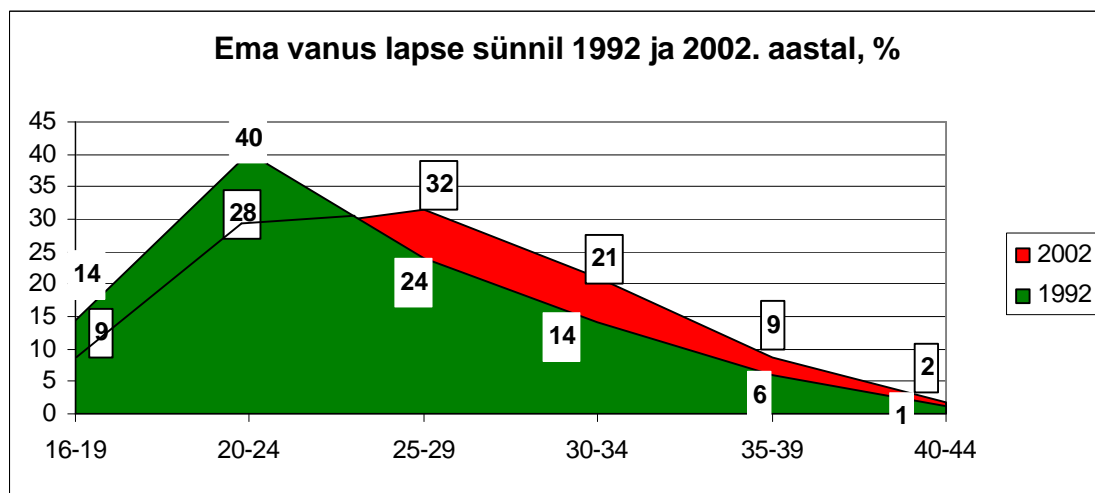
Kes on see lapsevanem, kes põhiliselt alla 3 aastase lapse eest hoolitseb? Kui vana ta on, mis haridusega? Kas ta töötab hetkel või kas tal on eelnev töökogemus? Milline on väikese lapsega leibkonna peamine sissetulekuallikas ja kuivõrd hästi see pere toime tuleb? Järgnevalt esitataksegi pisikese lapsega pere ja peamiselt lapse eest hoolitseva vanema portree.

Küsitluses keskenduti lapsevanemale, kes põhiliselt lapsega tegeleb. **Läbi kogu uuringuraporti kasutatakse mõistet „lapsevanem“ tavatähendusest pisut kitsamalt, nimelt peetakse selle all silmas lapsega põhiliselt tegelevat vanemat.** Peaaegu kõikides peredes (97%) oli peamiseks lapsega tegelejaks ema. Lapsevanemate rahvuslik koosseis oli sarnane kogu rahvastiku rahvuskooseisule: 72% vastanutest olid eestlased, 24% venelased ja 4% muude rahvuste esindajad.

Lapsevanema vanus

Statistikaameti rahvastiku andmebaasi kohaselt on ema vanus lapse sünnitamisel järjest tõusnud. Kui 1990. algul ligikaudu 40% sünnitajatest olid 20 kuni 24 aastased, siis praegu 2004. aastal sünnib kõige rohkem lapsi 25-29-aastastel naistel (vt. Joonis 2a). Võrreldes 1990. aastate algusega on oluliselt rohkem ka 30 kuni 34-aastasteid sünnitajaid. Samuti on oluliselt tõusnud 35-39-aastaste sünnitajate osakaal. See trend on sarnane teiste Euroopa riikidega, kus samuti sünnitajate keskmine vanus pidevalt tõuseb. Seda on põhjendatud mitmeti: nii keskmise haridustee pikenemise kui suurema ebakindlusega tööturul kui ka väärtuste muutumisega Euroopas.

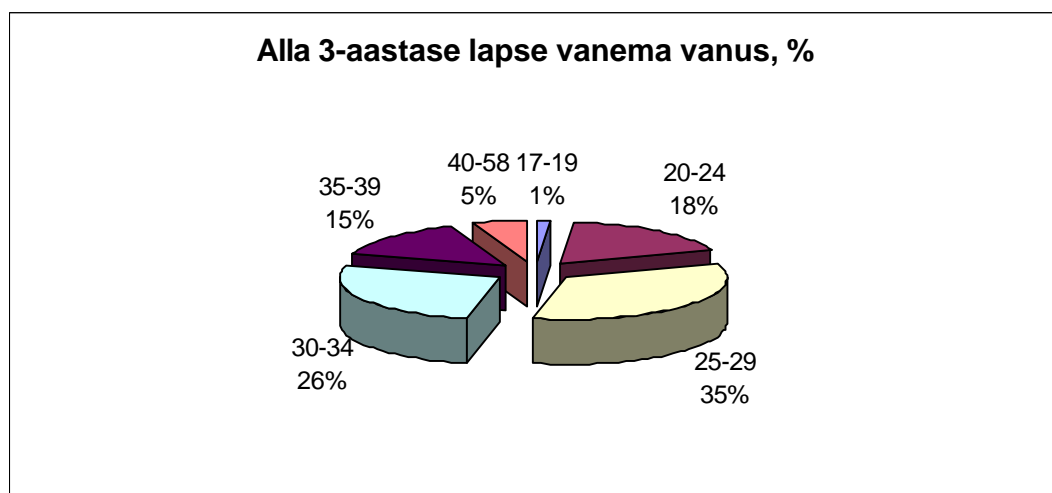
Joonis 2a.

Allikas: Statistikaameti rahvastiku andmebaas

Alla kolme aastaste lastega perekondade hulgas läbi viidud uuringu alusel oli põhiliselt lapse eest hoolitseva lapsevanema keskmine vanus 29 aastat. Kõige rohkem oli 25 kuni 29 aastaseid lapsevanemaid, tervelt iga kolmas (vt. Joonis 2b). Iga neljas lapsevanem oli 30-34-aastane. 20-24 ja 35-39 aastaseid lapsevanemaid oli võrdselt, kokku moodustasid nad kolmandiku kõigist vastanutest. Väga vähe oli alla 19 ja üle 40 aastaseid lapsevanemaid.

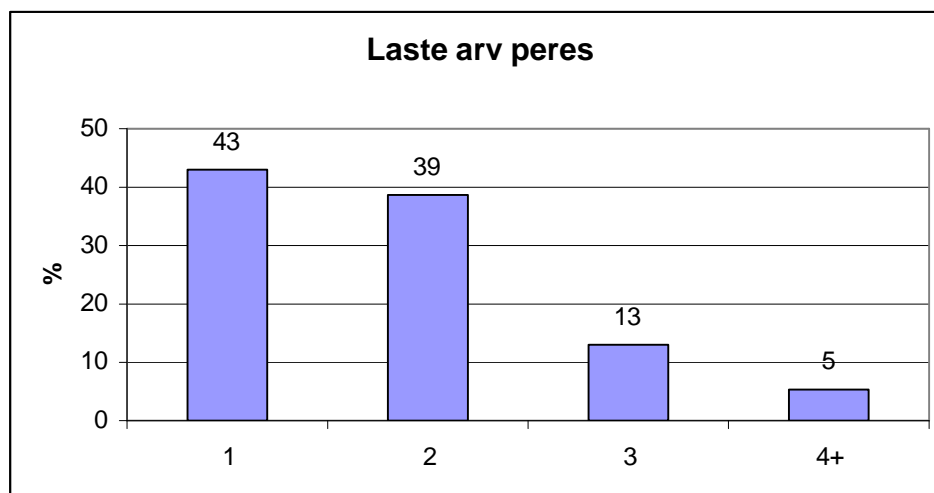
Joonis 2b.

Perekonnaseis ja laste arv

Kuigi näiteks 1999. aasta uuringu põhjal (Oras 2003, 76) oli kolmelapselist perekonda soovivaid noori üle kolme korra rohkem kui neid, kes sooviksid ülelapselist perekonda, sirgub enamustes küsitletud peredes sirgub siiski kas üks või kaks last (vt. Joonis 3). Kõige rohkem on ühe lapsega peresid, tervelt 43% kõigist küsitletud peredest. Ligi 40% peredes on kaks last ja vaid igas viiendas peres kasvab kolm või enam last. Enamus vastanutest olid kas abielus või vabaabielus, iga viies kasvatas last/lapsi üksi. Loomulikult ei saa antud andmeid üldistada kogu Eesti elanikkonnale, kuna tegemist on siiski spetsiifilise grupiga: alla kolme aastaste lastega pered.

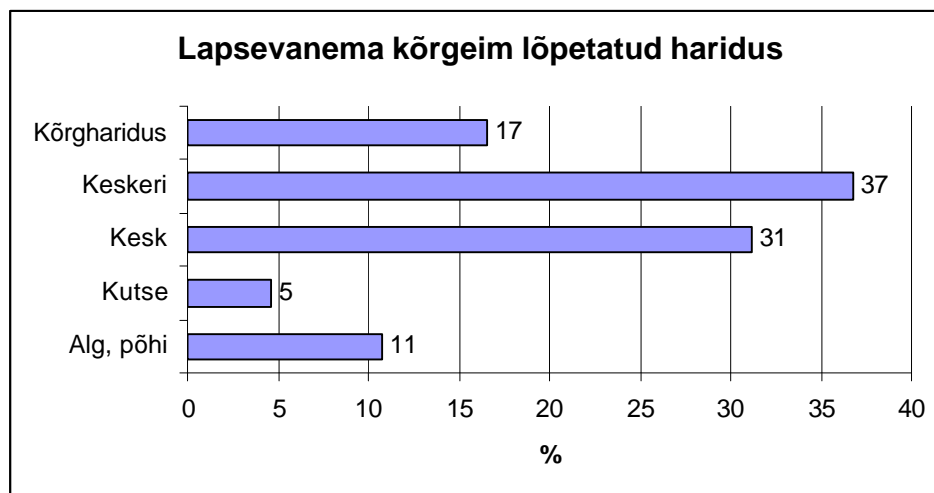
Joonis 3.

Lapsevanema haridustase

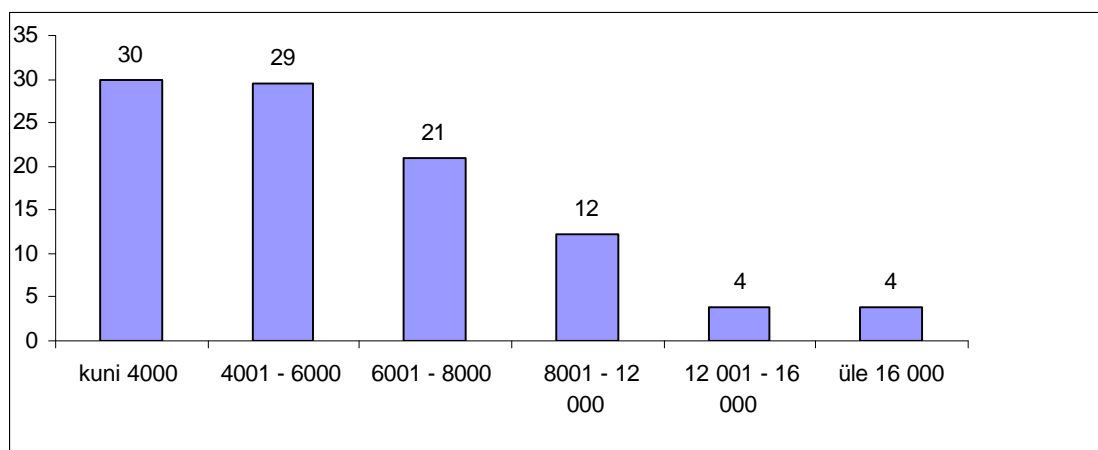
Kahel kolmandikul lastevanematel on keskharidus või keskeriharidus (vt. Joonis 4) Kõrgharidusega lapsevanemaid on samapalju kui neid, kes piirdunud kas alg-või põhiharidusega või lõpetanud kutsekooli, mis ei anna keskharidust.

Joonis 4.

Eesti keskmine brutopalk on Statistikaameti andmetel 2004. aasta I kvartalis 6748 krooni, mis tähendab orienteeruvalt 5400 krooni kättesaadavat palka. Töö- ja pereelu ühildamise uuringu andmetel jäi enamuse pisikeste lastega perede kogu sissetulek kuus jäi alla 6000 krooni (vt. Joonis 5). Ligikaudu 30% uuritavate perede sissetulekust jäi alla 4000 piiri, samapalju ehk 30% teenis 4000-6000 ja viiendik 6001-8000 krooni. Viiendik peresid teenis üle 8000 krooni kuus.

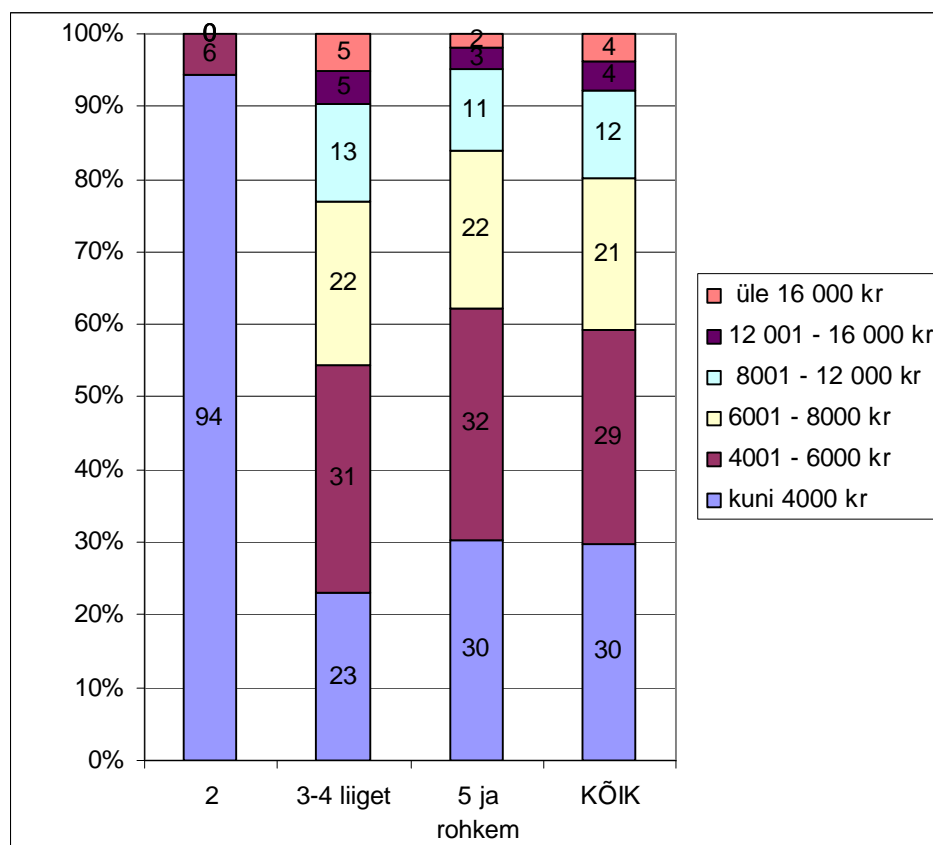
Joonis 5. Perede keskmine kättesaadav sissetulek kuus, %

Kõige paremal majanduslikul järjel on kahe täiskasvanud liikmega pered, kus sirgub üks või kaks last. Kui lapsi on rohkem, siis keskmine sissetulek ei tõuse, mistõttu ühe

pereliikme kohta kasutada olev majanduslik ressurss väheneb oluliselt (vt. Joonis 6). Kuigi last üksi kasvatavate lastevanemate osakaal on väike, 7% kõigist peredest, jäävad pea kõikide nende sissetulekud alla 4000 krooni kuus. Niisiis on väikese sissetulekuga just üksi last kasvatavad vanemad ja paljulapselised pered.

Joonis 6. Perede sissetulek leibkonna suuruse järgi, %

Lapsevanema tööalane staatus

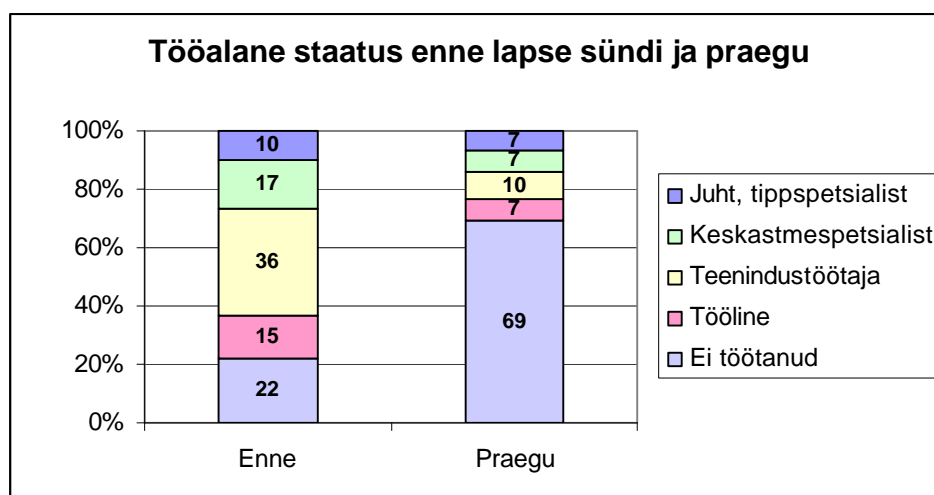
Hetkel on ligi 70% väikelaste eest hoolitsevatest vanematest kodused (vt. Joonis 7). Alla kolmandiku vastanutest, kes küsitluse hetkel töötasid, jagunevad peaaegu võrdselt erinevate ametigruppide vahel. Teistest pisut enam on teenindussfääris hõivatuid.

Huvipakkuv oli ka väikelaste vanemate töökogemuse olemasolu enne lapsehoolduspuhkusele jäämist. Viiendikul puudub eelnev töökogemus, kõige suurem osa lapsevanematest töötas enne koju jäämist kas klienditeenindaja, müüja või mõnel muul

kõrgharidust mittenõudval teenindaval töökohal. See on loomulik, kuna kõige rohkem naisi eesti tööturul on hõivatud just teenindussektoris.

Üllatavalt ei erine küsitluse hetke tööturul osalemise aktiivsus lapse sünnile eelnenud ametikohtade lõikes. Siin mängivad märksa olulisemat rolli teised tegurid nagu lapse vanus ja pere majanduslik olukord. Kui võrrelda aktiivseid ja mitteaktiivseid lapsevanemaid enne ja pärast lapse sündi, siis vastupidi ootustele töötavad sagedamini just need lapsevanemad, kes enne lapsega koju jäämist tööl ei käinud.

Joonis 7.

Kui vaadata kui paljud emad töötavad, siis ootuspäraselt on kõige suuremad erinevused just sõltuvalt lapse vanuses: 1-aastaste laste vanematest käib tööl ligi viiendik, 2-aastaste laste vanematest 44% ja 3-aastaste laste vanematest juba 60% (vt. Tabel 2). Olulised erinevused tööturu alases aktiivsuses on ka rahvuse, hariduse ja sissetulekute lõikes. Eestlastest väikelaste vanemad käivad märksa sagedamini tööl, samuti kõrghariduse ja kõrgema sissetulekuga lapsevanemad. Olulisi erinevusi töötamise sageduses ei ole elukoha ega perekonnaseisu lõikes.

Tabel 2. Töötavate vanemate osakaal eri gruppide lõikes, %

		Töötab, %
	KÕIK	32
Rahvus	Eestlased	36
	mitte-eestlased	23
Haridus	põhi, kutse	18
	kesk, keskeri	33
	kõrg	42
Sissetulek	kuni 4000	24
	4001-6000	26
	6001-8000	35
	8001-	50
Elukoht	Tallinn	36
	muu Eesti	31
Perekonnaseis	abielus	31
	vallaline	35
Lapse vanus	1-aastane	18
	2-aastane	44
	3-aastane	60

Kokkuvõtvalt, põhiliselt lapse eest hoolitseva lapsevanema vanus jääb 17-58 aasta vahele, enamus vanemaid on 25-34- aastased. Viiendik lapsevanematest on kas vallalised või lahutatud, ülejäänud kasvatavad last koos abikaasa või elukaaslasega. Küsitletud peredes sirgub harilikult üks või kaks last, suuremaid peresid on vähe. Enamustel lapsevanematel on vähemalt keskharidus. Alla 3 aastaste laste vanematest kaks kolmandikku on kodused, vaid kolmandik jagab oma aega pere- ja tööelu vahel. Enamike perede kuu keskmine sissetulek jääb alla 6000 piiri, eriti piiratud majanduslike vahenditega on üksikvanemad ja paljulapselised pered.

4. LASTEHOID EESTI PEREDES: VANEMATE EELISTUSED, VALIKUD, PROBLEEMID JA ETTEPANEKUD

4.1. LASTEHOIU KORRALDUS EESTI PEREDES

Esmalt antakse ülevaade avalikest lastehoiuteenustest koolieelsetele lastele Eestis 2003. aasta lõpul. Seejärel keskendutakse alla 3 aastaste laste hoiule, tuuakse välja milliseid lapsehoiuviise väikelaste vanemad kasutavad ja miks nad just sellise lapsehoiuviisi on valinud.

4.1.1. Koolieelsed lasteasutused

Enne kui täpsemalt keskendutakse alla 3 aastaste lastehoiule, antakse ülevaade avalikest lastehoiuteenustest koolieelsetele lastele Eestis 2003. aasta lõpul. Ülevaade põhineb Statistikaameti koolieelsete lasteasutuste uuringule (vt. Statistikaamet 2004), mis kattis kõik Eesti Vabariigis olevad riiklikud, kohaliku omavalitsuse kui ka erasektori koolieelsed lasteasutused.

Kuigi viimase nelja aastaga on suletud 49 koolieelset lasteasutust, on lasteasutustes käivate laste osakaal tõusnud. 2003. aastal käis lasteasutuses 66% kõigist Eesti 1–6-aastastest lastest (2000. aastal 62%). Niisiis järjest rohkem lapsevanemaid kasutab avalikke lastehoiuteenuseid. Ühtpidi vähenev lasteasutuste arv ja teisalt vanemate järjest suurenev soov kasutada avalikke lastepäevahoiuteenuseid on tekitanud pikad järjekorrad. 2003. aasta lõpus ootas koolieelses lasteasutuses kohta 13 824 last. See tähendab, et iga nelja koolieelses lasteasutuses käiva lapse kohta ootas viies laps sinna pääsu. Ainuüksi Tallinnas ootas järjekorras 8820 last. Kaks aastat varem 2001. aasta lõpus, ootas lasteaiakohta märksa väiksem arv lapsi: 9057 last, neist Tallinnas 5255. Järjekorrad muudab pikaks ka see, et sageli pannakse laps varakult mitmesse koolieelses lasteasutusse järjekorda.

2003. aasta lõpus tegutses 521 lasteaeda 47 765 lapsega (vt. ka Tabel 3). 8 lastesõimes käis 384 last ja 6 erilasteaias 211 last. Erirühmades vajab erihooldust ja -õpetust veel 1457 last. Lasteaed-alkkoole oli 62, kus lasteaia-ealisi lapsi oli ligi 3000.

2003. aasta lõpus oli Eestis 19 eralasteasutust 750 lapsega, kaks aastat varem olid need arvud vastavalt 26 ja 767. Sarnaselt kohalike omavalitsuste lasteasutustele on ka eralasteasutuste arv vähenenud, laste arv seal aga suurenenud.

Tabel 3. Koolieelsed lasteasutused ja neis käivad lapsed, 2000–2003 (aasta lõpul)

	2000	2001	2002	2003
Lasteasutuste arv	646	624	596	597
Laste arv lasteasutustes	50 247	49 852	49 607	51 327
sealhulgas eralasteasutustes	586	767	757	750
Eesti töökeele osatähtsus, %	76,0	76,2	75,6	74,8
Muukeelseid lapsi eestikeelsetes rühmades	2 261	2 408	2 528	2 814

Allikas: Statistikaamet, „Koolieelsed lasteasutused 2003“ andmed

Lasteasutuses käivate 2-aastaste laste osatähtsus vastavas eas laste hulgas on viimastel aastatel püsinud 52–54% piires. Selle põhjuseks võib olla vanemate kartus töökoht kaotada või soov tööelule pühenduda, võimalik aga ka hoopis majanduslik kitsikus, mis sunnib naisi katkestama lapsepuhkuse ning tööle asuma. Aastavanustest lastest 13% käivad lasteaias või -sõimes.

Missugune on aga lastehoiu korralduse tervikpilt? Vastuse sellele annab järgnev alapeatükk, kus tuuakse välja milliseid lapsehoiuviise väikelaste vanemad kasutavad ja miks nad just sellise lapsehoiuviisi on valinud.

4.1.2. Lastehoiu korraldus 0,5-3. aastaste lastega Eesti peredes

Enamus väikelastega peredes on lastehoid lahendatud peresiseselt: last hoitakse kas ise või saadakse lisaks ka vanematelt ja sugulastelt abi. Väga palju kasutati just vanemate ja

sugulaste abi, seda nimetas üle poolte vastanutest. Pisut üle kolmandiku peredest kasutab lisaks ka mõnd lastehoiu teenust. Veerand respondentidest oli oma alla kolmeaastase lapse pannud tavalasteaeda. Kümnendik kasutas ka lapsehoidjate teeneid. Ei kasutatud aga praktiliselt üldse eralasteaedu ja lastehoiu teenuseid pakkuvaid firmasid (Tabel 4).

Tabel 4. Lastehoiu korraldus 0,5-3. aastaste lastega Eesti peredes

	Milliseid lastehoiuviise kasutate		Millist viisi kasutate peamiselt	
	N	%	N	%
Vastaja/abikaasa ise hoiab	428	85	351	70
Vanemad/sugulased hoiavad	267	54	49	10
Tellime teenust lastehoiu teenuseid pakkuvalt firmalt	2	1	1	0,2
Oleme ise otsinud lapsehoidja	50	10	8	2
Laps on eralasteaias	6	1	1	0,2
Laps on tavalasteaias	124	25	88	18
Muu	15	3	3	1

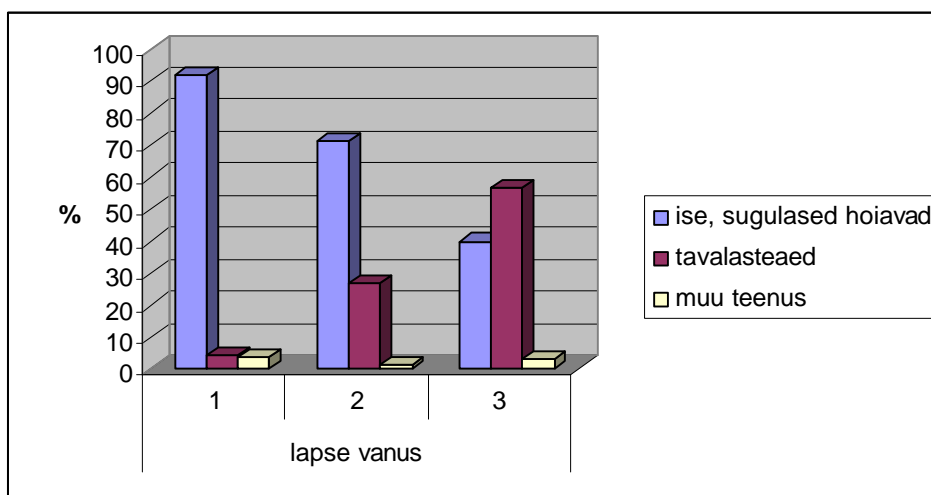
Kui kolmandik peredest kasutas lisaks otsese pereringi abile mõnd avalikku või erasektori lastehoiuteenust, siis peamise lastehoiuviisina kasutas tasulist lastehoiuteenust märksa väiksem osa vanematest, iga viies perekond. Üldreeglik näib olevat, et kui vanemad või sugulased ei hoi last ise, siis käib laps lasteaias. Lapsehoidjaid kasutatakse pigem täiendava abina lapsehoidmisel, praktiliselt mitte kunagi aga peamise lapsehoidmisvõimalusena. Võrreldes Statistikaameti 2003. aasta andmetega kasutasid uuringus osalenud alla 3-aastaste laste vanemad märksa vähem lasteaiateenuseid.

Kuigi kõigi gruppide - sissetulek, haridus, rahvus, perekonnaseis, elukoht, laste vanus - lõikes hoiavad oma last eelkõige ikkagi tema vanemad, on siiski ka mitmeid erinevusi.

Kõige rohkem määrab lapsehoiuviisi valiku kahtlemata see, kas lapsevanem on kodune või käib tööl. Kui lapse eest põhiliselt hoolitsev lapsevanem on kodune, siis kasutatakse harva muid lapsehoiuteenuseid, peamiselt hoitakse last ise.

Sagedamini kasutasid lasteaiateenuseid need leibkonnad, kelle sissetulek oli üle 8000 kuus. Ka üksikvanemad kasutasid sagedamini avaliku lapsepäevahoiu teenuseid, samuti nagu ka kõrgharidusega lapsevanemad. Need erinevused on eelkõige seletatavad erineva tööturustaatusiga: nii üksikvanemad, kõrgema haridusega kui ka suurema peresissetulekuga vanemad käivad sagedamini tööl. Lapsehoiuviiside erinevusi ei olnud Tallinnas ja mujal Eestis elavate perekondade ega ka eestlaste ja muude rahvuste vahel. Vaid lapse vanus mõjutab peamist lapsehoiuviisi sõltumata tööturustaatusest. Kui ühe aastasi lapsi hoiavad vanemad ise või kasutavad lähisugulaste abi, siis mida suuremaks laps kasvab, seda tõenäolisemalt panevad lapsevanemad ta lasteada (vt. Joonis 8). Vanemad, kelle laps on 2 aastane või vanem, kasutavad sagedamini lasteaiateenuseid võrreldes 1 aastaste laste vanematega isegi siis kui nad on ei käi tööl.

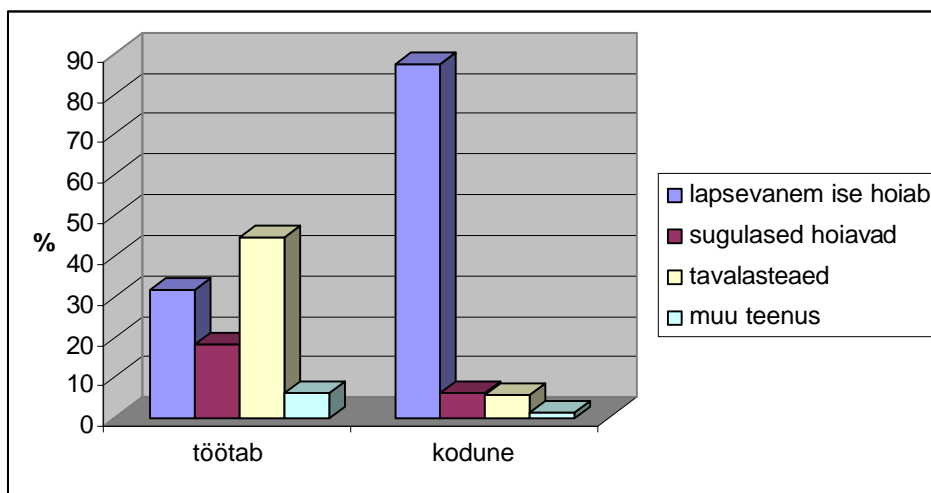
Joonis 8. Lastehoiuviiside kasutamine sõltuvalt lapse vanusest

Töölkäivad lapsevanematel puudub võimalus ainult oma lapsele ei saa pühendada ja seetõttu peavad nad otsima alternatiivseid lapsehoidmisviise. Siiski on üllatav, et praktilised pooled perekonnad on lahendanud lapsehoidmise „peresiseselt“ (vt. Joonis 9).

Nimelt hoiab pea kolmandik emasid-isasid ise oma lapsi ja viiendik kasutab lähisugulaste abi. Töökäivate emade puhul, kes ise peamiselt oma lapsi hoiavad, peab arvestama, et seda võimaldab arvatavasti nende paindlik töö: pooled neist töötavad vaid osa-ajaga. Võrreldes koduste lastevanematega, kasutavad töölkäivaid lapsevanemad märksa rohkem sugulaste abi lapsehoidmisel. Ülejäänud pooltel töölkäivatel lastevanematel on lastehoid lahendatud pereväliste lapsehoiuteenuste abil, kõige sagedamini pannakse laps tavalasteaeda. Need vähesed pered, kes kasutavad muid tasulisi pereväliseid lastehoiuteenuseid peale lasteaia, on peaaegu kõik ühe aastase lapse vanemad, kes ise otsinud lapsehoidja.

Joonis 9. Lastehoiuviiside kasutamine sõltuvalt lapsevanema tööturustaatusest, %

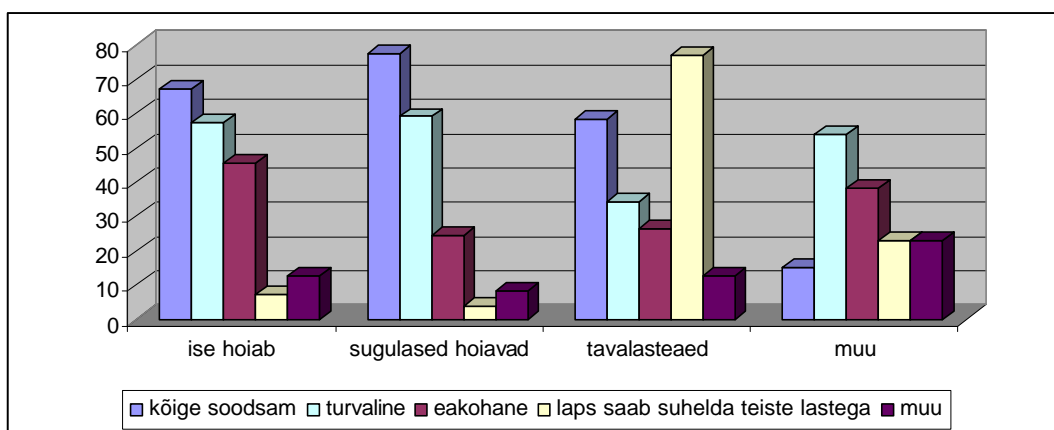

Niisiis hoiavad kodused lapsevanemad oma lapsi peamiselt ise. Töökäivad lapsevanematest pooled püüavad hakkama saada iseenda ja lähima pereringi abiga ja ülejäänud kasutavad kõige sagedamini lasteaia teenuseid. Lapsehoidjaid palgatakse täiendava abina lapsehoidmisel, väga vähestel peredel on lapsehoidja peamiseks lastehoiuviisiks. Peaaegu alati otsivad lapsevanemad lapsehoidja ise, ametlikke lapsehoidjaid ja/või lastehoiuteenuseid praktiliselt ei kasutata.

4.1.3. Lastehoiu valiku põhjused

Kahtlemata on ka väga huvipakkuv vaadata, miks lapsevanemad just eelmainitud lastehoiuvõimaluste kasuks otsustasid. Need lapsevanemad, kes hoidsid oma lapsi ise või kasutasid vanemate ja sugulaste abi, tõid välja kõige sagedamini lapsehoidmisviisi valiku põhjusena selle vähese maksvuse (vt. Joonis 10). Üle poolte pereringis lapsehoidmise korraldanutest põhjendas oma valikut ka lapse turvalisusega. Ise oma last hoidvatele vanematele, eriti ühe aastaste laste emadele oli väga oluliseks põhjuseks lapse vanus: nii väikse lapse puhul peetakse loomulikuks, et lapsevanem hoiab ise oma last.

Joonis 10. Lastehoiuviisi valiku põhjendused, %

Tavalasteaia puhul hinnati eelkõige lapse võimalust suhelda teiste lastega. Samuti oli lasteaia valiku puhul väga oluliseks põhjuseks selle soodsus. Need vanemad, kes kasutasid peamiselt muid lapsehoiuteenuseid, sh. lapsehoidjaid, oli väga vähe: ainult 13 vastanut. Seetõttu ei saa nii väikese grupi pealt suuri üldistusi teha, kuid tundub, et selle valiku kasuks on otsustama pannud eelkõige teenuse turvaliseks pidamine ja see, et laps on liialt väike näiteks lasteaeda minekuks.

Kõige olulisemaks peeti peresisese, st. kas enda või siis lähisugulaste abil lapsehoidmise puhul soodsust. Ka lasteaia kasuks otsustanutele oli just teenuse soodsus üheks oluliseks

valikukriteeriumiks lapsehoiuviisi valikul. Loomulikult peab lastehoiu soodsuse all kodus last kasvatav ema midagi muud kui ema, kelle laps on lasteaias. Esimesel juhul peetakse arvatavasti soodsaks seda, et lapsehoiuteenusele ei kulu raha, teisel juhul aga seda, et tavalasteaed on soodsam näiteks lapsehoidja teenusest. Emad-isad, kes ise lapsi hoiavad või siis sugulaste abi kasutavad, peavad seda ka kõige turvalisemaks ja eakohasemaks. Lasteaedade puhul peetakse väga oluliseks ka lapse võimalusi suhelda ja mängida teiste lastega. Lapsehoidjate kasuks paneb lapsevanemaid otsustama eelkõige lapse väiksus ja soov tagada turvaline keskkond. Siiski on lapsehoidjate abi kasutavate lapsevanemate osakaal liialt väike, et siit laiemaid üldistusi teha.

4.2. LAPSEHOIUALASED EELISTUSED

Eelmises peatükis käsitleti lapsehoiuteenuste reaalset olukorda ehk siis milliseid lapsehoiuteenuseid lapsevanemad kasutavad ja miks nad on teinud sellised valikud. Selles peatükis keskendutakse lapsevanemate eelistustele seoses lastehoiuteenustega: millised oleksid nende valikud tingimustest, kui omavalitsus finantseeriks osaliselt kõiki lapsehoiuteenuseid. Samuti vaadatakse lähemalt üht lapsehoiuteenuse varianti, lapsehoidjaid, ja lapsevanemate poolt seatavaid nõudeid neile.

4.2.1. Omavalitsuse finantseeringu korral valitav lastehoiu teenus

Perepoliitika meetmete arendamisel on oluline teada vanemate eelistusi lastehoiuvõimalustele. Järgnevalt antaksegi ülevaade, millise lapsehoiuteenuse vanemad valiksid, kui teenus oleks omavalitsuse poolt osaliselt finantseeritud.

Kõige eelistatumaks lastehoiuviisiks on konkurentsitult tavalasteaed isegi siis kui omavalitsus doteeriks ka teisi lapsehoiuteenuseid. Ligi pool vastanutest eelistas lasteaeda kõigile teistele lastepäevahoiuvõimalustele (vt. Tabel 5). Teiseks eelistuseks oli lastehoidja: iga viies vastaja sooviks just lapsehoidjat oma last hoidma. Ülejäänud lastehoiuvõimaluste – perepäevahoiu, lühiajalise hoidmise, eralasteaia – eelistajad jagunesid võrdselt, iga variandi toetajaid oli ligikaudu kümnendik vastanutest.

Lapsevanemate eelistused lastehoiuteenusele ei erinenud haridustasemeti, tööalase staatuse, sissetuleku suuruse ega ka rahvuse või perekonnaseisu lõikes. Kõigi puhul oli eelistatuimaks variandiks tavalasteaed. Kuigi näiteks kõrgema sissetulekuga perekonnad eelistanuks teistest sagedamini lapsehoidja teenuseid, ei osutunud erinevused väikeste gruppide tõttu statistiliselt oluliseks. Millest siis sõltub lastehoiuteenuste alased eelistused? Kõige olulisemad mõjutajad on ootuspäraselt lapse vanus, aga ka elukoht ja hetkel kasutatav lapsehoiuviis. Tallinlased eelistavad selgelt tavalasteaeda. Ülejäänud piirkondades elavad lapsevanemad oleksid märksa altimad ka alternatiivseid lastehoiuteenuseid kasutama, eriti just lapsehoidjaid, kui see teenus oleks omavalitsuse poolt doteeritud. Kuigi ka ühe aastaste laste vanemad peavad kõige eelistatumaks lapsehoiuvariandiks lasteaeda, on nende hulgas märksa enam võrreldes vanemate laste

vanematega neid, kes sooviksid kasutada just lapsehoidja teenuseid. Mida vanem laps, seda enam vanemad eelistavad tavalasteaeda ja seda vähem eelistatakse vaba valiku korral lapsehoidjaid või lühiajalist hoidmist ja vastupidi, mida väiksem laps, seda rohkem eelistatakse lühiajalisi ja paindlikke lapsehoiuteenuseid.

Tabel 5 . Millist lapsehoiuteenust eelistaksite omavalitsuste finantseeringu korral

	Pere päevahoid		Lühiajaline hoidmine		Lapse hoidja		Era lasteaed		Tava lasteaed	
	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
Kõik vastanud	11	54	9	47	19	93	12	58	45	224
Tööalane seisund										
Töötav	14	20	5	7	17	25	11	16	53	77
Mittetöötav	10	34	12	40	21	68	13	42	44	147
Elukoht										
Tallinn	7	8	4	5	16	20	17	21	56	68
Muu Eesti	13	46	12	42	21	73	11	37	44	156
Laste vanus										
Üheaastased	12	29	13	30	25	60	12	30	38	91
Kaheaastased	11	22	8	16	14	28	10	22	51	113
Kolmeaastased	10	3	3	1	10	3	20	6	57	17
Kasutatav lapsehoiuviis										
Ise hoiab	12	39	12	41	20	69	11	38	44	149
Sugulased hoiavad	7	3	7	3	19	6	14	6	54	23
Tavalasteaed	13	11	2	2	12	10	14	12	58	49
Muu teenus	7	1	7	1	46	6	15	2	23	3

Hetkel kasutatav peamine lastehoiuviis seostub selgelt ka eelistatava lapsehoidmisviisiga. Vanemad, kes ise oma lapsi hoiavad, eelistaksid tavalasteaias käivate laste vanematest sagedamini just lapsehoidjaid ja lühiajalisi hoiuvõimalusi, eriti kehtib see ühe aastaste laste vanemate kohta. Enamusele tavalasteaias käivate vanemate jaoks ongi lasteaed parim lastehoiuviis. Kuigi muid lastehoiuteenuseid ehk siis põhiliselt lapsehoidjaid kasutavate vanemate grupp on väike, mistõttu on raske nende põhjal laiemaid üldistusi teha, võib oletada, et nad on selle teenusega väga rahul: enamus neist eelistaks ka olukorras, kus raha ei määra otsustusi, endiselt lapsehoidjateenust.

Kokkuvõtvalt, vanemad eelistavad lastehoiuteenustest kõige enam tavalasteaeda. Kui muud lastehoiuteenused oleksid omavalitsuse poolt doteeritud, siis kasutataks sagedamini kui seni lapsehoidjate abi. Kõige enam mõjutab vanemate eelistusi lapse vanus, kuna eri vanuste laste vanematel on erinevad ootused lastehoiuteenustele. Üheaastaste laste vanemad sooviksid teistest märksa sagedamini kasutada lapsehoidjaid ja lühiajalisi lastehoiuteenuseid.

4.2.2. Lapsehoidjale seatavad kriteeriumid

Uuringu üheks eesmärgiks oli analüüsida lapsehoidjatega seonduvat. Nagu eelpool välja toodud, kasutab lapsehoidjate abi kümnendik alla kolmeaastase lapse vanematest. Kes need vanemad on ja millised on lapsehoidjale esitatavad kriteeriumid?

Kuna lapsehoidjate kasutajate koguarv on suhteliselt väike, vaid iga kümnes pere kasutab vahetevahel lapsehoidjat, siis ei ole võimalik väga selget lapsehoidja teenuse kasutaja portreed välja joonistada. Teistest sagedamini palkavad lapsehoidjaid oma lapsi hoidma kõrgema haridusega vastajad, samuti need, kelle pere sissetulek üle 8000 krooni kuus. Huvipakkuv erinevus on eestlaste ja mitte-eestlaste vahel: teiste rahvuste esindajad praktiliselt ei kasuta lapsehoidja teenuseid. Tööalane staatus, elukoha või lapse vanuse lõikes ei ole erinevusi lapsehoidja kasutamise osakaalus.

Kõigil lapsevanematel, ka neil, kes ei kasutanud lapsehoidjate teenuseid, paluti vastata küsimusele lapsehoidjatele seatavate kriteeriumite kohta. Vastajad pidasid kõige

olulisemaks lapsehoidja oskust lastega tegeleda ja sobivust lapsega. Oluliseks peeti ka lapsehoidja tervist ja erialast väljaõpet. Lapsehoidja ametlikku staatust pidas kas esmatähtsaks või küllaltki oluliseks pool vastanutest. Üle kümnendikule vastajatest oli lapsehoidja ametlik staatus teemaks, millele nad ei olnud varem mõelnud ja seetõttu polnud neil antud küsimuses selget seisukohta. Niisiis ei olnud lapsehoidja ametlik legaalsus nii oluline võrreldes oskusega lastega tegeleda ja lapsehoidja sobivusega lapsega (vt. Tabel 6).

Tabel 6. Vastajate poolt lapsehoidjale seatavad kriteeriumid.

	Peamiselt see		Ka see		See küll mitte		Ei oska öelda	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Lapsehoidja								
ametlik staatus	92	18	150	30	195	39	64	13
Eri väljaõpe	205	41	186	37	72	14	38	8
Oskus lastega	428	85	59	12	4	1	10	2
tegeleda								
Sobivus lapsega	419	84	65	13	5	1	12	2
Tervis	334	67	127	25	5	1	35	7

Huvipakkuv on ka lapsehoidja ametliku staatuse oluliseks pidamine erinevate gruppide lõikes. Suhtumised sellesse, kuivõrd oluline on lapsehoidja legaalne staatus, erinesid rahvuse, elukoha ja perekonnaseisu lõikes. Eestlastest märksa olulisemaks pidasid lapsehoidja ametlikku staatust just muust rahvusest lapsevanemad. Samuti pidasid tallinlased oluliseks lapsehoidja legaalset staatust. Nii Tallinnas elavate kui vähemusrahvuste hulka kuuluvate lapsevanemate poolt lapsehoidja legaalse staatuse kõrgem väärtustamine võib tuleneda sellest, et nad soovivad lapsehoidjate paremat kontrollitavust, et seeläbi oleks neil võimalus seda teenust rohkem usaldada. Võib oletada, et väikestes kohtades, kus sotsiaalne kontroll on märksa tugevam, on ka

turvalisuse probleem väiksem. Tallinlased ja muust rahvusest lapsevanemad hindaksid just riigipoolset abi lapsehoidjate usaldusväärsuse kontrollimisel. Vallaliste ja abielus olevate lapsevanemate vaheline erinevus tulenes sellest, et vallaliste hulgas oli märksa enam neid, kellel ei olnud antud küsimuses oma arvamust. Erinevusi suhtumises lapsehoidja ametlikku staatusesse haridustasemeti, tööalase staatuse ja sissetuleku tasemeti ei ilmnenu.

Kokkuvõtvalt hindasid vastajad lapsehoidjate juures kõige enam seda, et lapsehoidja sobiks lapsega ja et tal oleks oskus lapsega tegeleda. Kuigi lapsehoidja ametlik staatus ei ole enamikule lapsevanematest lapsehoidja valikul esmatähtis, nimetas seda väga oluliseks või küllaltki oluliseks ligi pool vastanutest. See näitab, et paljudele vastajatele oli ikkagi oluline kindlustunne, mida pakub lapsehoidja ametlik staatus. Teistest olulisemaks pidasid lapsehoidja ametlikku staatust tallinlased ja muust rahvustest pered, küllap just nemad tunnevad suuremat puudust lapsehoidjate kontrollitavusest ja seeläbi suuremast usaldusväärsusest. Üheks põhjuseks, miks paljud ei pea lapsehoidja ametlikkust oluliseks või ei oska selle kohta arvamust avaldada, võib olla see, et kardetakse lapsehoidjate teenuste kasutamise kallinemist. Pidas ju enamik vastajaist lapsehoiuviisi valiku juures oluliseks seda, et lapsehoiuviis oleks soodne. Samas oleks lapsehoidjate teenus ihaldatavaks lapsehoiuvariandiks paljudele perele: nagu näitasid lapsehoiuteenuste eelistused, kasutaksid perekonnad, ja eriti just ühe aastaste laste vanemad, lapsehoidjate teenuseid rohkem kui seni, kui lapsehoidjateenus oleks omavalitsuse või riigi poolt doteeritud.

4.3. EESTI PEREDE KULUTUSED LASTEHOIULE JA VALMISOLEK KULUTUSTE SUURENDAMISEKS

Üheks keskseks teemaks lastehoiuteenustest rääkides on nende maksumus. Selles peatükis antakse ülevaade, kui palju kulutavad Eesti pered keskmiselt lastehoiuteenustele. Lisaks tuuakse välja, kui paljud lapsevanemad oleksid nõus senisest rohkem lastehoiule kulutama ja kui ollakse valmis rohkem investeerima, siis millistesse teenustesse.

4.3.1. Eesti perede kulutused lastehoiule

Enne kui vaadata kui palju ja millistele lastehoiuteenustele kulutatakse, antakse ülevaade peamise lastehoiuteenuse, lasteaia, maksumusest.

Lasteaia teenuste maksumus

Kui algselt tuli lasteaedades maksta vaid laste toiduraha, siis 1990. aasta algusest lisandus ka õppevahendite raha. 1996. aastal oli Valga linn esimene, kes kehtestas vanematele osalustasu nime all lisamaksu lisaks toidurahale ja õppevahendite maksule. Seda järgides kehtestasid ka mitmed teised omavalitsused lasteaedades osalus- ehk kohamaksu. Lapsevanematel on kõigist lasteaia kulutustest kanda keskmiselt suhteliselt väikene osa ehk 15% kogu koha maksumusest. Erinevused omavalituste lõikes on siiski väga suured. Paljudes lasteaedades on sisse viidud õppevahendite maks, mille eest muretsetakse erinevaid tööks vajalikke asju. Enamasti on see suhteliselt väike (Ainsaar, 2000).

2003. aastal kulutasid Eesti lapsevanemad oma lapse hoidmisele lastepäevakodus keskmiselt 317. krooni. Küll aga diferentseerus lapsevanema poolt makstav summa sõltuvalt lapsevanema elukohast. Osalustasu oli keskmiselt 135. krooni suurem linnades võrreldes maaga. Seda siis vastavalt 428. krooni linnas ja 293. krooni maal (Ainsaar, M jt 2004). Vanemate osalus lastepäevahoius eksisteerib mitmete maksete näol. 95% omavalitsustes maksid vanemad lapse toidu eest, 82% õppetasu, 51% kohatasu ja, 6% muid lisatasusid (Ainsaar, jt 2004).

Lastehoiuteenuste maksumus

Kui aastal 2003 kulutati lasteaiale keskmiselt 317. krooni, siis kõigile lapsehoiuteenustele kokku kulutasid väikelastega pered märksa rohkem. 2004 aasta maikuus kulutasid alla kolme aastaste laste vanemad keskmiselt 875 krooni kuus lapsehoiuteenustele, siin olid arvestatud vaid neid, kellel on reaalseid rahalisi väljaminekuid lapsehoiuteenusele. Kui arvesse võtta kõikide perekondade alla kolme aastase lapse hoiukulutusi, ka nende, kellel pole otseseid rahalisi väljaminekuid, siis on keskmine lapsehoiule kulutatav summa kuus 379 krooni pere kohta.

Kui suur osa alla kolme aastaste laste vanematest kasutab üldse tasulisi lapsehoiuteenuseid? 43% kõigist väikelaste vanematest kasutab tasulisi lapsehoiuteenuseid, suurem osa ehk siis üle poole ei kuluta ühtegi krooni kuus lapsehoiule. Kui aastase lapse puhul kasutavad vaid kolmandik peresid tasulisi lapsehoiuteenuseid, siis lapse vanuse kasvades jääb järjest vähem neid, kes lahendavad lapsehoiu ilma tasuliste teenuste abita. Siin tuleb silmas pidada, et erinevad kategooriad on omavahel seotud: mida vanem laps, seda suurema tõenäosusega käib ema tööl ja seetõttu vajatakse lapsehoiuteenust. Samuti on kõrgharidusega ja üle 8000 sissetulekuga perede hulgas rohkem töötavaid vanemaid, mis seletab osaliselt ka nende perede suuremad kulutused lapsehoiule.

Kõige kallim on lapsehoiuteenus Tallinnas: keskmiselt kulub siin lapsehoiule kuus 1453 krooni, muudes piirkondades üle poole vähem, 619 krooni. Kui võtta arvesse kõik lapsevanemad, siis on lastehoiuteenustele kuluva summa erinevused kordades isegi suuremad: kõikide alla kolme aastase lastega perede keskmised kulutused lapsehoiule on keskmiselt 716 krooni Tallinnas ja 254 krooni mujal Eestis. Kuna elukoha lõikes ei ole erinevusi ei avalike ega erateenuste kasutamise sageduses ega ka tööturul osalemise aktiivsuses, tundub suurte kulutuste taga olevat eelkõige kallimad lapsehoiuteenuste hinnad Tallinnas.

Märksa rohkem kulub raha lapsehoiuteenustele ka mitte-eestlaste peredes: keskmiselt 1110 krooni arvestades vaid neid peresid, kus on rahalisi kulutusi lapsehoiule ja keskmiselt 927 krooni arvestades kõiki mitte-eestlaste peresid. Kuigi rahvusesti ei erinenud kasutatavad lapsehoidmisviisid (vt. peatükk 4.1.), on eestlaste kulutused

lapsehoiule märkimisväärselt väiksemad: keskmiselt 757 krooni tasulist teenust ostvates peredes ja 303 krooni kõiki peresid arvestades. Samas on eestlased märksa sagedamini tööturul: üle kolmandiku alla kolme aastaste eesti perede vanematest ja vaid napilt neljandik mitte-eestlastest töötab. Nii Tallinnas kui mujal kulutavad muust rahvusest lapsevanemad rohkem lapsehoiule. Kahjuks ei ole võimalik antud andmete põhjal selgelt välja tuua, millest täpsemalt sellised kulutuste erinevused on tingitud. Kõige väiksemad erinevused kulutustes lapsehoiule esinevad eestlaste ja teiste rahvuste vahel siis kui kasutatakse avalikke lapsehoiuteenuseid. Kui pered kasutavad lapsehoidmiseks peamiselt lasteaia teenust, siis kulub eesti peredel kõigile lapsehoiuteenustele kuus kokku keskmiselt 607 ja mitte-eestlastel 698 krooni.

Ootuspäraselt sõltub perede lastehoiukulutuste suurus valitud lapsehoidmisviisist: kõige kallim on lapsehoidjateenus ja kõige soodsam tavalasteaed. Siiski tuleb silmas pidada, et antud küsitluses küsiti lastevanematelt nende kulutusi kõigile lapsehoiuteenustele kokku, seetõttu ei saa otseselt välja tuua, kui palju lasteaed või lapsehoidja teenus maksavad.

Huvipakkuv on lastehoiuteenustele kuluv summa sõltuvalt lapse vanusest. Kui kasutatakse tasulist lapsehoiuteenust, siis mida väiksem on laps, seda kallim see on. Kolmandik ühe aastase lapse vanematest kasutas tasulist hoidmisteenust ja maksis selle eest keskmiselt 1101 krooni kuus, kahe aastaste laste puhul kasutasid ligi pooled vanematest tasulisi lapsehoiuteenuseid, kuid maksid nende eest tunduvalt vähem: keskmiselt 739 krooni. Kolme aastase lapse päevahoiukulud on veelgi väiksemad.

Regressioonanalüüs kinnitab eelnevaid tulemusi: selle põhjal võib välja tuua, et kõige rohkem mõjutab lapsehoiuteenustele kulutavat summat elukoht, sellele järgneb rahvus, kolmandana lapse vanus ja alles siis sissetuleku suurus. Haridus ja tööturustaatus ei ole mängi lastehoiule kulutatava summa kujunemisel enam rolli, kui arvesse võtta lapsevanema elukohta, rahvust, lapse vanust ja sissetulekute taset. Siinkohal vaadati ainult neid, kes kasutasid tasulisi lastehoiuteenuseid. Regressioonanalüüs annab võimaluse välja tuua ka tunnuste puhasmõju, näiteks selle, et eestlaste ja mitte-eestlaste kulutused lastehoiule erinevad ka siis kui nad elavad samas linnas ja teenivad sama palju. Samuti kulutavad tallinlased märksa enam lapsehoiule võrreldes muude piirkondade elanikele vaatamata nende rahvusele, sissetulekule või laste vanusele.

Tabel 7 Kui paljud pered kulutasid lapsehoiuteenustele kuus, kroonides

		Tasulise lapsehoiu- teenuse kasutajad, %	Keskmine makstav summa kuus, kroonides	Lapsehoiule kuluv keskmine summa, kõik pered, ka. need kel ei ole rahalisi kulutusi lapsehoiule, kroonides
	KÕIK	43	875	379
Rahvus	eestlased	40	757	303
	mitte-eestlased	51	1110	927
Haridus	põhi, kutse	31	783	244
	kesk, keskeri	45	859	383
	kõrg	49	990	489
Sissetulek	kuni 4000	43	752	319
	4001-6000	39	811	315
	6001-8000	40	851	339
	8001-	55	1132	625
Elukoht	Tallinn	49	1453	716
	muu Eesti	41	619	254
Staatus	töötav	63	893	565
	mittetöötav	34	860	292
Peamine				
lapsehoidmis-				
viis	ise hoidis	31	943	293
	vanemad			
	hoidsid	18	1516	279
	lasteaid	100	634	634
	lapsehoidja/muu	100	1570	1570
Lapse vanus	1-aastane	34	1101	371
	2-aastane	49	739	361
	3-aastane	83	661	547

Kokkuvõtvalt, 43% kõigist väikelaste vanematest kasutab tasulisi lapsehoiuteenuseid, kuus kulub neis peredes keskmiselt 875 krooni lapsehoiuteenustele. Kui arvesse võtta kõikide perekondade alla kolme aastase lapse hoiukulutusi, ka nende, kellel pole otseseid rahalisi väljaminekuid, siis keskmine lapsehoiule kulutatav summa kuus on 379 krooni pere kohta. Kõige vähem kulub lastehoiule neis peredes, kus lastehoidmine on lahendatud peamiselt peresiseselt, kõige odavamaks avalikuks lapsehoiuteenuseks on lasteaiad ja kõige kallimaks lapsehoidja teenus. Kõige rohkem rahalisi ressursse kulub lapsehoidmisele tallinlaste ja mitte-eestlaste peredes. Keskmisest märksa suuremaid väljaminekuid nõuavad ka ühe aastaste laste tasulised päevahoiuteenused.

4.3.2. Lapsehoiuteenused, millele ollakse valmis rohkem kulutama

Järgnevalt vaadatakse, kui paljud lapsevanemad oleksid nõus kulutama lapsehoiuteenusele rohkem kui praegu ja kui ollakse valmis rohkem investeerima, siis millistesse teenustesse.

Suur osa lastevanematest, tervelt 44%, oleks nõus lapsehoiu teenusele rohkem kulutama kui seni. Valmidus lastehoiule rohkem kulutada on ühesugune nii nende vanemate hulgas, kes juba kasutavad tasulisi lastehoiuteenuseid kui ka nende hulgas, kelle lastehoiukulutused on null krooni kuus. Vastajatel paluti ka täpsustada, milliste teenuste osas oleks nad valmis rohkem kulutama. Vastati lahtisele küsimusele, mille põhjal joonistusi välja järgmised kategooriad:

- 1) Ollakse valmis kulutama rohkem lapsehoidjale. Näiteks kuuluvad siia järgmised vastused “kulutaks rohkem osaajaga lapsehoiuteenusele”, “kulutaks rohkem lapsehoidjale”.
- 2) Ollakse valmis kulutama rohkem mängutoale/minilasteaiale. Sagedasteks vastusevariantideks olid muuhulgas “kulutaks rohkem lapse hoidmisele väikeses kollektiivis”.

3) Ollakse valmis kandma (rohkem) lasteaia seotud kulusid. Näiteks kuulusid siia vastused “lasteaiamaksuks” ja “lasteaeda mineku peale”.

4) Ollakse valmis rohkem kulutama last arendava tegevuse, arendavate ringide peale. Siia kuulusid muuhulgas vastused “füüsilise arengu õpetuseks” ja “huvialaringid, arendav tegevus”.

5) Muud kulutused. Siia alla liigitusid lapse ülalpidamist puudutavad vastused, näiteks “kulutada rohkem toidu” ja “kulutada rohkem ravimite peale”.

Kui vaadata eeltoodud kategooriate esinemissagedust, siis kõige enam oldi valmis rohkem kulutama lasteaia teenuste peale, 29% vastanutest on nõus suurendama kulutusi lapsehoidjale ja 20% last arendavatele tegevustele.

See, millistele lastehoiuteenustele ollakse valmis senisest rohkem kulutama olenes paljuski lapse vanusest ja hetkel kasutatavast lapsehoiuviisist. Alla poolte lapsevanematest oleksid nõus kulutama rohkem lapsehoiule kui seni. Üheaastase lapse vanemad tahavad enamasti ise lapsega kodus olla, lisakulutusteks ollakse valmis näiteks lühiajalise lastehoiuteenuse puhul: hea meelega kasutatakse aeg-ajalt lapsehoidjat või muud lühiajalist lastehoidmisvõimalust, mis poleks liialt kallis. Tööturule minna soovivad vanemad sooviksid sageli panna oma lapsed lasteaeda ja seetõttu toovadki välja selle, et nad on arvestanud väljaminekute kasvuga seoses lasteaiamaksuga. Tähelepanuväärne tulemus on paljude valmisolek palgata lapsehoidja, juhul kui teenus oleks lihtsalt kättesaadav ja kvaliteet vastaks ootustele.

4.4. LASTEHOIUGA RAHULOLU JA PROBLEEMID

Selles peatükis antakse ülevaade kuivõrd rahul on alla 3-aastase lapsega pered praeguse hoidmisvõimalusega ja millised on peamised lastehoidmisega seotud probleemid. Samuti vaadatakse kui paljud lapsevanemad sooviksid tööle minna ja millised asjaolud seda takistavad.

4.4.1. Rahulolu lastehoiuga ja probleemid

Enamus lapsevanematest on praeguse lapsehoiulahendusega rohkemal või vähemal määral rahul: vaid kümnendik ei pidanud oma lapse hoidmisvõimalusi rahuldavaks. 70% lastevanematest hoidis oma alla 3-aastaseid lapsi peamiselt ise, üle poolte kasutas lapsehoidmisel vanemate ja sugulaste abi. Veerand lastest käis lasteaias ja igat kümnendat last hoidis aegajalt iseotsitud hoidja (vt. täpsemalt peatükk 4.1.). Esmapilgul üllatuslikult on kõige rohkem rahul need lapsevanemad, kelle lapsed käisid lasteaias ja võrreldes teistega on rohkem rahulolematuid kodusolevate emade-isade hulgas. Tegelikult on lapsega kodusolevate vanemate rahulolematuse tagamaad lihtsalt seletatavad: rahulolematud on eelkõige need kodused lapsevanemad, kes sooviksid tööle minna, kuid pole selleks mingil põhjusel võimalust leidnud. Tallinlased olid sagedamini rahulolematud praeguse lapsehoiukorraldusega (vt. Tabel 8). Samas suure sissetulekuga pered olid sagedamini rahul oma pere lapsehoiuvõimalustega võrreldes vähem teenivate peredega märksa.

Tabel 8. Rahulolu praeguse lapsehoiukorraldusega.

Võrreldes	Rohkem rahul	Vähem rahul	Pole olulist erinevust
ise last hoidvate vanematega:			
Sugulased hoiavad lapsi			*
Lapsed lasteaias	*		
Lapsehoidja hoiab/muu			*
2-aastaste laste vanematega:			
1 aastaste laste vanemad	*		
3-aastaste laste vanemad			*
kodus olla tahtvate vanematega:			
Vanemad, kes sooviksid tööle		*	
Vanemad, kes töötavad		*	
Tallinlastega:			
Mujal Eestis elavad vanemad	*		
üle 8000 krooni teenivate peredega:			
Kõik teised pered		*	

Nagu eelpoolgi mainitud, mõjutas väga olulisel määral rahulolu lapsehoiuga see, kas lapsevanem soovis tööle minna või mitte. Just see jagas kodusolevad vanemad kaheks: pooled neist, kes ei soovi tööle minna, olid väga rahul lapsehoiukorraldusega ja teine pool kodusolijatest, kes läheksid võimaluse korral tööle, olid kõige vähem rahul. Sellega oli seotud ka laste vanuse mõju rahulolule: enamus 1-aastaste laste vanematest on rõõmuga kodus ja rahul sellise variandiga, samas kui osad 2-aastaste laste vanematest sooviksid juba tööturule naasta, kuid ei leia sobivaid lastehoiuvõimalusi. Rahulolu lastehoiukorraldusega 3-aastaste laste vanemate hulgas tõuseb jällegi: küllap on sellises vanuses lastele rohkem lastehoiuvõimalusi.

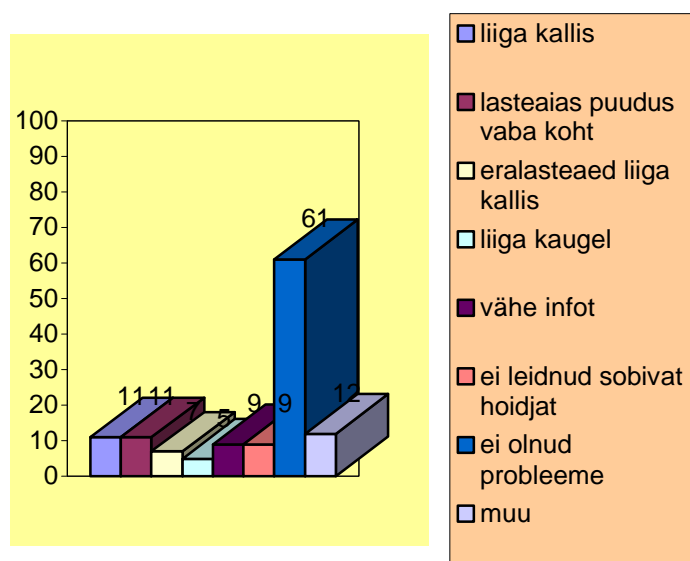
Probleemid

Senised uuringud on välja toonud peamise lastepäevahoiu probleemina pikki järjekordi lasteaedades (Statistikaamet 2004, Ainsaare jt. 2004). Hoolimata sellest, et omavalitsused

lastepäevakoduseid toetavad, ei ole kadunud lasteaia järjekorrad, vaid viimastel aastatel pigem pikenenud. Vaid 52% omavalitsustes ei olnud 2003. a. septembris lasteaiajärjekordi. Samas on võimalik, et statistikat moonutas andmete kogumise aja spetsiifilisus, st paljud vanemad panid suve lõpus tõenäoliselt oma lapse mitmesse lasteaeda järjekorda. Keskmine järjekorra pikkus oli suurem Tallinnas ja Tallinna ümbruses. (Ainsaar, M jt 2004). Siiski osutasid samale probleemile ka Statistikaameti poolt kogutud andmed 2003. aasta lõpu seisuga: iga nelja koolieelses lasteasutuses käiva lapse kohta ootas viies laps sinna pääsu (Statistikaamet 2004).

Vaadates alla kolme aastaste lastega peresid, torkab silma, et üle pooltel peredel ei ole olnud nende endi sõnul probleeme lastehoiuteenuste valikul (vt. Joonis 11). Igale kümnendale perele on valmistanud peavalu lasteaia koha leidmine või hoopis liiga kallis lapsehoiuteenus. Samuti tuuakse välja see, et on liialt vähe infot lastehoiuteenuste kohta ning raske on leida sobivat hoidjat.

Joonis 11. Millised probleemid tekkisid lastehoiuteenuse valikul.

Kõige rohkem probleeme lastehoiuteenuse valikul loomulikult on neil, kelle üldine rahulolu praeguse lapsehoiuteenusega kõige madalam ehk siis just kahe aastaste laste vanemate hulgas ja eriti nende koduste vanemate hulgas, kes soovisid tööle minna. Peamiseks probleemiks siin on just lasteaiakohtade vähesus ja/või lapsehoiuteenuse kallidus. Kui kõigist alla kolme aastaste lastega peredest tõi iga kümnes välja probleemi

lasteaia koha saamisega, siis kahe aastaste vanematest pidasid lasteaiajärjekordi probleemiks 16% ja neist kodustest, kes soovisid tööturule minna lausa iga neljas lapsevanem. Samuti häirib just 2-aastaste laste vanemaid teistega võrreldes rohkem see, et neil ei ole piisavalt infot erinevate lastehoiuteenuste kohta ja et neil ei ole vajadusel õnnestunud leida sobivat lastehoidjat.

4.4.2. Mis takistab soovi korral tööle asumast?

Ligikaudu 70% alla 3-aastaste laste vanematest ei tööta hetkel, kuid neist üle poole tahaksid võimaluse korral tööle minna. Töölemineku soov sõltub suuresti lapse vanusest. Kui üheaastase lapse emadest tahtis tööle minna 46%, siis kolmeaastaste laste vanematest sooviks seda juba üle kuuekümne protsendi. Tööleasumise kõige tähtsam takistus oli vastanute arvates see, et laps on liiga väike (vt. Tabel 9).

Tabel 9. Mis tööleasumist takistab lapse vanuse lõikes*, %

	Kõik	1-a.	2-a.	3-a.
Pole võimalik lapsehoidmist lahendada/ liiga kallis hoiuteenus	74	75	79	33
Pole töökohta/ pole võimalik osaaajaga töötada	70	68	70	83
Laps liiga väike	82	93	70	50

* Vastasid ainult need, kes ei tööta hetkel, kuid sooviksid võimaluse korral minna tööle.

Mida väiksem laps, seda tõenäosemalt soovib ema olla kodus. Soovitakse olla oma lapse läheduses ja leitakse, et see on kõige parem lahendus. Kui lapse on juba üle aasta vana, siis tööle soovijate osakaal tõuseb oluliselt. Just sellel grupil on üheks peamiseks takistuseks edukaks tööturule sisenemiseks ja seal toimetulekuks piisav lastehoiuteenuste kättesaadavus. Alla kolme aastaste laste hoiuvõimaluse on napid, seda eriti alla kahe aastaste laste puhul. Vanemad näevad eelkõige väljapääsu siiski lastesõimede paremas väljaarendamises ja kõigile kättesaadavaks tegemise. Kolme aastaste laste vanematel on sagedamini probleeme just sobiva töökoha leidmisega. Kuigi nad sooviksid tööle minna,

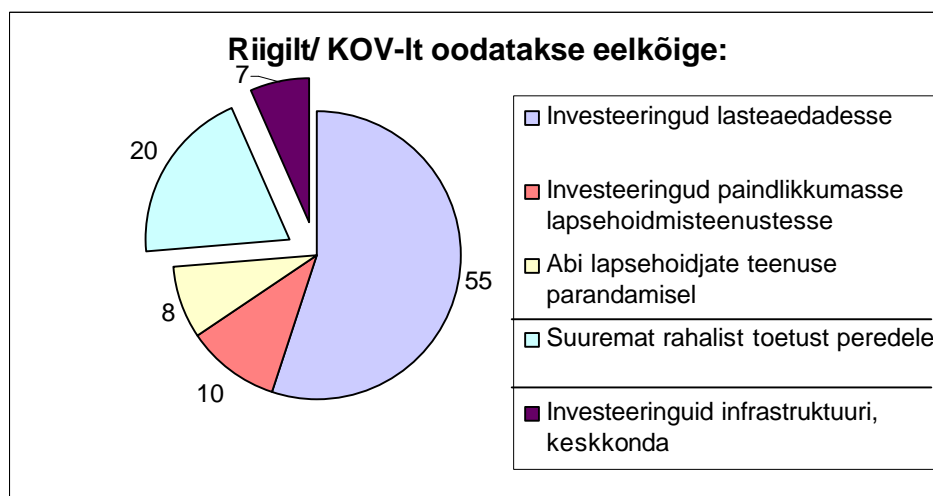
ei ole neil see sageli võimalik. Eriti raske olukorras on need, kellel puudub ka eelnev töökogemus. Selliste lastevanemate juures on loomulikult kättesaadav ja taskukohane lastehoiuteenus suureks toetuseks tööturule lülitumisel, kuid siiski vajaksid nad täiendavat abi just täiendkoolituste vms näol.

Kokkuvõtvalt, mida väiksem laps, seda suurem on tööle siirduda soovijate sisemine konflikt: ühtpidi soovivad nad tööle minna ja teisalt leiavad, et nende laps on veel liialt väike selleks, et teda teiste hoolde usaldada. Kaheaastaste laste vanemate kõige suuremaks mureks on kättesaadavate ja paindlike lastehoiuteenuste nappus. Mida vanemaks saab laps ja mida kauem on lapsevanem tööturult eemal olnud, seda suuremaks probleemiks muutub mitte enam lapsehoiuga seonduv, vaid hoopis sobiva töökoha leidmine. Tööle minna soovivad vanemad toovadki ühe suure probleemina välja osajaga töövõimaluste nappuse. Töövormide suurem paindlikkus Eestis aitaks kindlasti kaasa emade kiiremale ja valutumale tööturule naasmisele.

4.5. LASTEVANEMATE ETTEPANEKUD SEOSSES LAPSEHOIUGA

Üheks huvipakkuvaks tagasisidemeks olemasolevate perepoliitika meetmete täiendamisele on lapsevanemate ettepanekud seoses lastehoiuteenuste parandamisega. Ettepanekute analüüsimisel on püütud vanemate poolt kasutatud sõnastust võimalikult palju säilitada. Kuna soovitusel lastehoiu paremaks väljaarendamiseks erinevad olenevalt vanemate tööturu seisundist ja laste vanusest, siis peatüki teises osas vaadeldakse eraldi töötavate ja kodusolevate lastevanemate, kelle puhul eristatakse tööle minna soovivate ja meelsasti kodus olevad vanemad, ettepanekuid seoses lastehoiuteenuse parandamisega. Selleks, et lastevanemate endi hääli autentselt kosta oleks, kasutatakse teksti illustreerimiseks väljavõtteid ankeedi sõna-sõnalistest vastustest ja internetiportaali Delfi vastavateemalistest foorumist.

Joonis 12.

Lastevanemate ettepanekutest on näha, et kõige olulisemaks peetakse just lasteaia teenuse täiustamist ja kõigile kättesaadavaks tegemist. Kaks kolmandikku ettepanekutest puudutas suuremate investeeringute vajadust avalikele lapsehoidmisteenustele nagu lasteaedadele, lapsehoidjate teenuse parandamisele või siis üldisemalt paindlikumate lastehoiuteenuste väljaarendamisele (vt. Joonis 12). Viiendik ettepanekutest soovis perele antavaid rahaliste vahendite suurendamist: kas siis vanemahüvitise pikendamise või lastetoetuse suurendamise näol. 7% ettepanekutest tõi välja infrastruktuuri

väljaarendamise vajalikkuse: eelkõige sooviti rohkem ja paremini hooldatud lastemänguväljakuid.

Lasteaiad

Eriti sageli tehakse ettepanekuid muuta lasteaiad ja -sõimed kättesaadavaks kõigile lastele olenemata elukohast ja vanusest ning vähendada lasteaiarühmade suurust (vt. Tabel 10).

Tabel 10. Ettepanekud seoses lasteaedadega:

Lasteaedades/lasteaiad võiks olla :	Arv
rühmad väiksemad, rohkem individuaalset lähenemist ja hoolivust	61
rohkem kohti, lühemad järjekorrad	45
lasteaiamaks võiks odavam olla või vähemalt ei tohi tõusta	34
väikelastele sõimi, võimalus ka väikseid lapsi lasteaeda viia	15
kahe vahetuses, suvel avatud, pikemalt lahti	15
lähemal elukohale, maapiirkondades kättesaadavad	10
riigikeele õpetamine, vene lapsed eesti lasteaias	7
lasteaiamaks mitme lapse pealt soodsamaks	3
ettevalmistus kooliks parem	2
laste meditsiiniline abi lasteaias, psühholoog	2
rohkem eri kallakuga eralasteaedu, nt inglise keele kallakuga	2
erivajadustega lapse hoidmine elukohajärgses lasteaias	1
Muu lasteaiaga seonduv	8
Kokku	205

Kõige rohkem ettepanekuid tehti lastevanemate poolt seoses lasteaiakohtade parema kättesaadavuse tagamisega vaatamata lapse vanusele, elukohale või lapsevanema töögraafikule. Eriti torkavad silma Tallinna ja väiksemate kohtade elanike kaebused seoses raskustega saada lapsele lasteaiakohta. Lisaks üldisele lasteaiateenuse kättesaadavusele soovitakse ka, et oleks rohkem väikelastele mõeldud lasteaiakohti (alla 3-aastased), samuti, et lasteaedade lahtioleku ajad oleksid paindlikumad. Mitmed lapsevanemad teevad ettepaneku muuta lasteaedade lahtioleku aegu pikemaks, mis arvestaks ka õhtuses vahetuses töötavate vanematega. Samuti on probleeme suvise

lastehoiuga, kuna mõned lasteaiaid sulgevad suvel uksed, aga vanematel ei alati võimalik samal ajal töökohast puhkusele jääda.

Paljude lapsevanemate sooviks oli, et rühmad oleksid väiksemad, seda eriti nooremas eas. Soovitakse, et kasvatajatel jääks rohkem aega lastega tegelda, individuaalselt läheneda nende laste soovidele ja huvidele. Lasteaedadest oodatakse sooja suhtumist ja hoolivust, et laps tunneks end igati turvaliselt ja hoituna.

Ettepanekuid tehti ka seoses lasteaia maksuga: sooviti nii senisest madalamat tavalasteaiamaksu või siis toonitati seda, et lasteaiamaksu ei tohiks mingil tingimusel tõsta. Lisaks sooviti riigi/KOV osalust eralasteaedades või siis eralasteaedade täiendavat soodustamist läbi maksusüsteemi. Mõned paljulapselised pered tõid välja, et kui peres sirgub mitu last, siis võib ka tavalasteaia maks üle jõu käia. Nende ettepanek oli, et mitmelapselise pere lasteaiamaks võiks olla soodsam.

Nii mõnedki venekeelsed lapsevanemad mõtlevad juba varakult sellele, kuidas integreerida oma lapsi eesti keelsesse ühiskonda. Näiteks tehti ettepanek, et vene keelsetes lasteaedades võiks lastele õpetada eesti keelt. Samuti tundus paaril perel olevat probleeme eesti keelsesse lasteaeda oma lapsele koha leidmisega: nende ettepanek oli, et venekeelsete laste vastuvõtt eesti keelsesse lasteaeda võiks olla igati soodustatud (vt. ka väljavõtte Delfi foorumist).

Kui midagi on iseenesest mõistetav, siis see ei vaja ületäpsustamist: venekeelsed lapsed eesti lasteaias.

See et venekeelsed lapsed ei ole alati teretulnud eesti lasteaedadesse võib oletada ka sellest, et seda peetakse oluliseks üle küsida. See tähendab, et muust rahvusest lapsevanem ei pea loomulikuks, et tema järeltulija võib minna eesti lasteaeda.

Re: lasteaias pakkuda suveks kohti

Autor: k
Aeg: 06-22-04 00:01

Olen ka huvitatud, aga tahaks samuti teada hinda. Ja siis veel küsimus: kas venekeelseid lapsi võetakse ka rühma?

Väljavõtte Delfi foorumist 22.juuni.2004

Lisaks eelnevale soovitakse senisest veelgi paremat ettevalmistust kooliks. Samuti tehakse ettepank luua rohkem erikallakuga lasteaedu, kus lapsed saaksid näiteks süvendatult inglise keelt õppida.

Niisiis ootavad lapsevanemad eelkõige lasteaedade teenuse senisest veelgi paremat kättesaadavust nii linnas kui ka maal (sh. väikelastele!) ja pandlikkust seoses tööaegadega ning laste erihuvide ja –vajaduste arvestamisega.

Paindlik lapsehoiuteenus, lapsehoidjad

Lapsevanemad tundsid suurt puudust paindlikest lastehoiuteenustest: soovitakse rohkem võimalusi just lühiajaliseks lapsehoiuks, seda eriti erandolukorras (vt. Tabel 11). Lühiajaliseks ja paindlikuks lapsehoiuks pakutakse välja mitmeid variante: see võiks olla lahendatud kas siis mängutubade või perepäevahoiusüsteemi parema välja arendamisega. Samuti toodi välja idee, et näiteks suurtes ostukeskustes võiks lastenurgas ka täiskasvanu olla, kes siis lastel silma peal hoiab. Siis saaks lapsevanem rahulikult oma sisseostud ära teha ja laps on samal ajal turvaliselt hoitud ja saab teiste lastega mängida.

Üheks paindliku lapsehoiuvõimaluse pakujateks on kindlasti ka lapsehoidjad. Kui lasteaedade puhul oli vanemate põhimureks lasteaia kohtade kättesaadavus ja teenuse paindlikkus, siis lapsehoidjate puhul soovitakse eelkõige kogu lapsehoidjate süsteemi välja arendamist. Lapsevanemad tunnevad, et neil puudub piisav ülevaade lapsehoidjatest. Üks võimalus selleks oleks ametlikult registreeritud hoidjate süsteemi loomine. Samas on selge, et lapsevanemad ei soovi lapsehoidjate eest senisest rohkem maksta. Kus on siis lahendus? Üks võimalus vanemate sõnul oleks siis käsikäes lapsehoidjate süsteemi väljaarendamisega ka lapsehoidjate töötasu riigipoolne doteerimine.

Tabel 11. Ettepanekud seoses lapsehoiuteenuste ja lapsehoidjatega:

	Arv
Hädaolukorras ööpäevane hooldus, vajadusel võimalus tellida lapsehoidja	17
Väikelaste mõnetunnine hoidmine, lühiajaline hoidmine	15
Rohkem infot lapsehoidjate kohta	12
Hoidjate teenus välja arendada, ametlikult registreeritud hoidjad	10
Mängutoad, perepäevahoid	7
Lapsehoidja töötasu võiks olla doteeritud riigi poolt	3
Kokku	69

Toetused

Iga viies ettepanek puudutas lastega peredele otseste rahaliste vahendite suurendamise vajadust. Rahalisi toetusi puudutavatest arvamustest kõige suurema osa moodustasidki üldised ettepanekud toetuste suurendamise kohta (vt. Tabel 12). Osad vanemad pidasid oluliseks ka eraldi välja tuua, kas nad peavad oluliseks just vanemahüvitise aja pikendamist või siis lastetoetuste suurendamist.

Oluline on välja tuua, et enamik toetusi puudutavatest ettepanekutest rõhutas eriliselt alla 3 aastaste lastele suunatud toetuste suurendamise vajadust. Tuntakse eelkõige vajadust senisest suurema hooldustasu kehtestamisele alla 3-aastaste laste puhul. Leitakse, et ka nende pered, kus lastehoid lahendatud näiteks lapsehoidja abil, vajaksid senisest suuremat toetust. Ka töötavad emad peaksid saama paari vastaja arvates senisest suuremat rahalist abi.

Nagu ka lasteaedade puhul tehti ettepanek, et mitmelapselised pered võiksid saada soodustusi, nii ka üldiste ettepanekute puhul toodi välja, et just mitmelapselised pered võiksid saada rohkem toetusi. Soovitakse, et paljulapselised pered saaksid suuremat rahalist abi.

Mõned vanemad toovad välja ka selle, et väikesed lapsed vajavad sageli ravimeid, mille ostmine võib olla perele probleemiks. Leitakse, et väikelaste puhul võiksid kehtida eriti suured soodustused ravimitele.

Tabel 12. Ettepanekud seoses toetustega:

	Arv
Suurendada toetusi	26
Lapse hooldustasu kuni 3 aastaseks saamiseni	23
Vanemahüvitise maksmise aeg pikem, lastetoetus suurem	16
Kel rohkem lapsi, rohkem rahalist abi	3
Ravimid kuni lapse 3nda eluaastani soodustustega	3
Töötav ema peaks saama rahalist toetust	2
Kokku	73

Infrastruktuur ja keskkond

Kolmanda ettepanekute bloki otseselt lastehoiuga seonduvate ja toetusi puudutavate soovitude kõrval moodustavad avaliku ruumi lastesõbralikumaks muutmise ja infrastruktuuri väljaarendamisega seotud ettepanekud.

Kõige sagedamini tuuakse välja mänguväljakute vähesus ja halb olukord (vt. Tabel 13). Toonitatakse eriliselt järelhoolduse vajadust: kui luuakse mängukeskkond, siis peab kindlustama mänguasjade turvalisuse ja puhtuse ka hiljem. Tehti konkreetseid ettepanekuid seoses mänguväljakute parema korraldusega. Näiteks võiks kõigil mänguväljakutel olla ümber madal ja tihe aed, mis takistaks koerte juurdepääsu ja vähendaks mustust. Teisalt takistaks aed lapsi mänguplatsilt ära jooksmast, mis on eriti oluline sõiduteede läheduses asuvate mänguväljakute puhul ja samuti siis, kui lapsevanemal tuleb korraga mitme lapse järele vaadata.

Samuti tuuakse välja keskkonna ebasõbralikkus laste suhtes: soovitakse rohkem parke ja haljasalasid avalikus ruumis ja paremaid võimalusi lastekärua avalikku transporti

sisenemisel. Lisaks sellele oodatakse kohalikelt omavalitsustelt ujumisvõimaluste ja huvialategevuse arendamist.

Tabel 13. Ettepanekud seoses infrastruktuuri ja keskkonna väljaarendamisega:

Mänguväljakud halvas seisus, neid on vähe	13
Käruga ei saa bussi sisse	4
Huvialategevust peaks arendama	3
Bassein, ujumisvõimalused vajalikud	2
Lastega pole kuskil jalutada	2
Kokku	24

Lastevanemate ettepanekud lastehoiu paremaks muutmiseks ei erine oluliselt hariduseti ega sissetuleku grupiti. Kõige selgemad erinevused on rahvusesti: muust rahvusest eesti elanikele teeb eestlastest enamgi muret lasteaedadesse koha saamine ja samuti soovitakse märksa sagedamini lastetoetuste suurendamist ja vanemahüvitise pikendamist. Eestlasi paneb teiste rahvustega rohkem muretsema lasteaia rühmade liigne suurus ja individuaalse lähenemise vähesus.

Erinevad ka töötavate ja kodusolevate lapsevanemate soovitud lastehoiu paremaks väljaarendamiseks. Seetõttu vaadatakse peatüki teises osas eraldi töötavate ja kodusolevate lastevanemate, kelle puhul eristatakse tööle minna soovivate ja meelsasti kodus olevad vanemad, ettepanekuid seoses lastehoiuteenuse parandamisega.

Koduste, töötavate ja tööle minna soovivate vanemate ettepanekud

Töötavad ja tööle minna soovivad vanemad on märksa aktiivsemad ettepanekute tegemisel kui lapsega heal meelel kodusolevad lapsevanemad: see on ka loomulik, sest ennast jagades töölkäimise ja lapse vahel või siis seda lähitulevikus teha plaanides, löövad lastehoiukorralduse kitsaskohad eriti ilmekalt välja ja puudutavad isiklikult. Kõige rohkem tehakse ettepanekuid lasteaiakohtade kättesaadavuse parandamiseks. Soovitakse, et rühmad oleksid väiksemad ja et ka väiksematele lastele oleks rohkem avalikke

lastehoiuteenuseid nagu sõimed, väikelaste lasteaiarühmad vms. Samuti tuuakse välja lasteaedade paindlikumaks muutmise vajadus: lasteaed võiks olla kauem lahti. Hetkel arvestavad enamus lasteaedu ainult nende vanematega, kellel on nö. regulaarne töönädal ja aeg, st. eeldatakse, et lapsele tullakse järgi kell 17.00, mis paljudele töötavatele vanematele suureks probleemiks. Samuti võiks lasteaed olla avatud suvel, kuna sageli ei ole alles tööle läinud vanemal võimalik suvel puhkust saada. Mitmetel lapsevanematel on mured laste haigestumisega: lasteaias jäävad lapsed sageli nakkushaigustele, aga töölt ei ole võimalik nii pikalt ära olla (vt. ka alltoodud väljavõte Delfi foorumist). Siin oleks suureks abiks lastehoidjate süsteemi parem väljaarendatus, samas peetakse väga oluliseks, et see ei oleks liialt kallis. Iga kümnes töötav või tööle minna tahtev lapsevanem sooviks ka seniste lastehoiuteenuste odavnemist.

Töötav ema:

Hea süsteem oleks ka riiklikul tasemel hoidjatesüsteemi loomine, kus töötajad oleks kontrollitud ja soovitustega. Tihti on lapsed pikalt haiged, kuid tegelikult peaks ema olema kõrval vaid paar esimest päeva. Seega hoidjaid nt selle järelravi tarvis (et last kohe mitte lasteaeda viia, kus ta nakataks teisedki või oleks veel põetud haigusest nõrk ja saaks kibekiirelt külge järgmisedki tõved).

Väljavõte Delfi foorumist 27. 06.2004

Kodusolevate lastevanemate ettepanekud erinevad selle poolest, et soovitakse teistest sagedamini lühiajaliste lastehoiuteenuste väljaarendamist ja kättesaadavust, et saaks „hädapäraseid käigud ilma lapseta ära teha“ (väljavõte ankeedist). Supermarketites võiksid olla mängunurkades täiskasvanu valvamas, samuti soovitakse, et lasteaedade juures oleksid mängukohad lastele, kuhu saaks lühikeseks ajaks lapse spetsialistide hoole alla hoiule anda.

Ankeetküsitluse abil on võimalik saada vaid piiratud ülevaade lastevanemate ettekujutusest soovituslikust lapsehoiukorraldusest ja nende ettepanekutest lastepäevahoiuteenuste paremaks muutmiseks. Kahtlemata on eri gruppidel nagu näiteks meelsasti kodusolevatel, töötavatel ja tööturule minna soovivatel vanematel erinevad probleemid ja sellest lähtuvalt ka erinevad ettepanekud lastehoiusüsteemile – nad

mõistavad samade sõnade all sageli erinevaid asju ja seetõttu oleks just siin ruumi täiendavateks uuringuteks kasutades näiteks süvaintervjuusid.

4.6. OLULISEMAD TULEMUSED

Selles peatükis esitatakse lühidalt uuringu olulisemad tulemused.

Kasutatavad lastehoiuteenused

Kõige rohkem mõjutab valitud lastehoiuviisi tööalane staatus. Kolmandik kõigist alla kolme aastaste laste vanematest käib tööl, ülejäänud on põhiliselt kodused. Kodusolevad lapsevanemad hoiavad oma lapsi pea eranditult ise. Töölkäivad lapsevanematest pooled püüavad hakkama lapsehoiu lahendamisel iseenda, abikaasa ja lähisugulaste abiga ja ülejäänud pool töökäivatest vanematest kasutavad kõige sagedamini lasteaia teenuseid. Lapsehoidjaid palgatakse täiendava abina lapsehoidmisel, väga vähestel peredel on lapsehoidja peamiseks lastehoiuviisiks. Peeaegu alati otsivad lapsevanemad lapsehoidja ise, ametlikke lapsehoidjaid ja/või lastehoiuteenuseid praktiliselt ei kasutata.

Lapsehoiuviiisides ei ole erinevusi sissetulekuti või haridustasemeti kui kontrollida tööturustaatus mõju. Vaid lapse vanus mõjutab peamist lastehoiuviisi sõltumata tööturustaatusest. Kui ühe aastasi lapsi hoiavad vanemad ise või kasutavad lähisugulaste abi, siis mida suuremaks laps kasvab, seda tõenäolisemalt panevad lapsevanemad ta lasteaeda.

Valiku põhjused

Nii peresisese, st. kas enda või siis lähisugulaste abil lapsehoidmise puhul, kui ka lasteaia kasuks otsustanutele oli just teenuse soodsus üheks olulisemaks valikukriteeriumiks. Loomulikult peab lastehoiu soodsuse all kodus last kasvatav ema midagi muud kui ema, kelle laps on lasteaia. Esimesel juhul peetakse arvatavasti soodsaks seda, et lastehoiuteenusele ei kulu raha, teisel juhul aga seda, et tavalasteaed on soodsam näiteks lapsehoidja teenusest. Emad-isad, kes ise lapsi hoiavad või siis sugulaste abi kasutavad, peavad seda ka kõige turvalisemaks ja eakohasemaks. Lasteaedade puhul peetakse väga oluliseks ka lapse võimalusi suhelda ja mängida teiste lastega. Lapsehoidjate kasuks

paneb lapsevanemaid otsustama eelkõige lapse väiksus ja soov tagada turvaline keskkond.

Eelistused

Kõige eelistatumaks lastehoiuviisiks on konkurentsilt tavalasteaed isegi siis kui omavalitsus doteeriks ka teisi lastehoiuteenuseid. Ligi pool vastanutest eelistas lasteaeda kõigile teistele lastepäevahoiuvõimalustele. Teiseks eelistuseks oli lastehoidja: iga viies vastaja sooviks just lastehoidjat oma last hoidma. Ülejäänud lastehoiuvõimaluste – perepäevahoiu, lühiajalise hoidmise, eralasteaia – eelistajad jagunesid võrdselt, iga variandi toetajaid oli ligikaudu kümnendik vastanutest.

Kõige enam mõjutab vanemate eelistusi lapse vanus, kuna eri vanuste laste vanematel on erinevad ettekujutused, milline oleks parim lastehoiuviis nende pesamunale. Üheaastaste laste vanemad sooviksid teistest märksa sagedamini kasutada lastehoidjaid ja lühiajalisi lastehoiuteenuseid, kuigi tegelikkuses ei kasuta nad neid teenuseid vanemate laste emadest rohkem.

Lapsehoidjale seatavad kriteeriumid

Lapsehoidjaid kasutavate perede koguarv on suhteliselt väike, vaid iga kümnes pere kasutab vahetevahel lastehoidjat. Teistest sagedamini palkavad lastehoidjaid oma lapsi hoidma kõrgema haridustasemega vastajad, samuti need, kelle pere sissetulek üle 8000 krooni kuus. Huvipakkuv erinevus on eestlaste ja mitte-eestlaste vahel: teiste rahvuste esindajad praktiliselt ei kasuta lastehoidja teenuseid. Tööalane staatus, elukoha või lapse vanuse lõikes ei ole erinevusi lastehoidja kasutamise osakaalus.

Vastajad hindasid lastehoidjate juures kõige enam seda, et lastehoidja sobiks lapsega ja et tal oleksid oskused lapsega tegeleda. Kuigi lastehoidja ametlik staatus ei ole enamikule lapsevanematest lastehoidja valikul esmatähtis, nimetas seda väga oluliseks või küllaltki oluliseks ligi pool vastanutest. See näitab, et paljudele vastajatele oli ikkagi oluline kindlustunne, mida pakub lastehoidja ametlik staatus. Teistest olulisemaks pidasid lastehoidja ametlikku staatust tallinlased ja muust rahvustest pered, küllap just nemad tunnevad suuremat puudust lastehoidjate kontrollitavusest ja seeläbi suuremast

usaldusväärsusest. Üheks põhjuseks, miks paljud ei pea lapsehoidja ametlikkust oluliseks või ei oska selle kohta arvamust avaldada, võib olla see, et kardetakse lapsehoidjate teenuste kasutamise kallinemist. Pidas ju enamik vastajaist lapsehoiuviiisi valiku juures oluliseks seda, et lapsehoiuviiis oleks soodne. Samas oleks lapsehoidjate teenus sobivaks lapsehoiuvariandiks paljudele perele: nagu näitasid lapsehoiuteenuste eelistused, kasutaksid perekonnad, ja eriti just ühe aastaste laste vanemad, lapsehoidjate teenuseid rohkem kui seni, kui lapsehoidjad oleksid omavalitsuse poolt finantseeritud.

Lapsehoiuteenuse hind

43% kõigist väikelaste vanematest kasutab tasulisi lapsehoiuteenuseid, kuus kulub neis peredes keskmiselt 875 krooni lapsehoiuteenustele. Kui arvesse võtta kõikide perekondade alla kolme aastase lapse hoiukulutusi, ka nende, kellel pole otsesid rahalisi väljaminekuid, siis keskmine lapsehoiule kulutatav summa kuus on 379 krooni pere kohta. Kõige vähem kulub lastehoiule neis peredes, kus lastehoidmine on lahendatud peamiselt peresisesele, kõige odavamaks avalikuks lapsehoiuteenuseks on lasteaia ja kõige kallimaks lapsehoidja teenus. Kõige rohkem rahalisi ressursse kulub lapsehoidmisele tallinlaste ja mitte-eestlaste peredes. Keskmisest märksa suuremaid väljaminekuid nõuavad ka ühe aastaste laste tasulised päevahoiuteenused.

Millele nõus kulutama

Alla poolte lapsevanematest oleksid nõus kulutama rohkem lapsehoiule kui seni. Üheaastase lapse vanemad tahavad enamasti ise lapsega kodus olla, lisakulutusteks ollakse valmis näiteks lühiajalise lapsehoiuteenuse puhul: hea meelega kasutataks aegajalt lapsehoidjat või muud lühiajalist lapsehoidmisvõimalust, mis poleks liialt kallis. Tööturule minna soovivad vanemad sooviksid sageli panna oma lapsed lasteaeda ja seetõttu toovadki välja selle, et nad on arvestanud väljaminekute kasvuga seoses lasteaiamaksuga. Tähelepanuväärne tulemus on paljude valmisolek palgata lapsehoidja, juhul kui teenus oleks lihtsalt kättesaadav ja kvaliteet vastaks ootustele.

Rahulolu ja probleemid

Väga olulisel määral mõjutab rahulolu lapsehoiuga see, kas lapsevanem soovib tööle minna või mitte. Just see jagas kodusolevad vanemad kaheks: pooled neist, kes ei soovi tööle minna, olid väga rahul lapsehoiukorraldusega ja teine pool kodusolijatest, kes läheksid võimaluse korral tööle, olid kõige vähem rahul. Sellega oli seotud ka laste vanuse mõju rahulolule: enamasti 1-aastaste laste vanematest on rõõmuga kodus ja rahul sellise variandiga, samas kui osad 2-aastaste laste vanematest sooviksid juba tööturule naasta, kuid ei leia sobivaid lastehoiuvõimalusi. Rahulolu lastehoiukorraldusega 3-aastaste laste vanemate hulgas tõuseb jällegi: küllap on sellises vanuses lastele rohkem lastehoiuvõimalusi. Mida väiksem laps, seda suurem on tööle siirduda soovijate sisemine konflikt: ühtpidi soovivad nad tööle minna ja teisalt leiavad, et nende laps on veel liialt väike selleks, et teda teiste hoolde usaldada. Kaheaastaste laste vanemate kõige suuremaks mureks on kättesaadavate ja paindlike lastehoiuteenuste nappus. Mida vanemaks saab laps ja mida kauem on lapsevanem tööturult eemal olnud, seda suuremaks probleemiks muutub mitte enam lapsehoiuga seonduv, vaid hoopis sobiva töökoha leidmine. Tööle minna soovivad vanemad toovadki ühe suure probleemina välja ajaajaga töövõimaluste nappuse. Töövormide suurem paindlikkus Eestis aitaks kindlasti kaasa emade kiiremale ja valutumale tööturule naasmisele.

Ettepanekud

Lastevanemate ettepanekutest on näha, et kõige olulisemaks peetakse just lasteaia teenuse täiustamist ja kõigile kättesaadavaks tegemist. Kaks kolmandikku ettepanekutest puudutas suuremate investeeringute vajadust avalikele lapsehoidmisteenustele nagu lasteaedadele, lapsehoidjate teenuse parandamisele või siis üldisemalt paindlikumate lastehoiuteenuste väljaarendamisel. Viiendik ettepanekutest soovis perele antavaid rahaliste vahendite suurendamist: kas siis vanemahüvitise pikendamise või lastetoetuse suurendamise näol. 7% ettepanekutest tõi välja infrastruktuuride väljaarendamise vajalikkuse: eelkõige sooviti rohkem ja paremini hooldatud lastemänguväljakuid.

Põhiosa ettepanekutest puudutas lasteaedade teenuse senisest veelgi paremat kättesaadavaks tegemist nii linnas kui ka maal ja ajalist paindlikkust, et ka pikema

tööpäevaga ja suvel töötavatel emadel oleks võimalik lasteaiateenuseid hõlpsamini kasutada. Samuti tuuakse välja lasteaia rühmade, eriti just väikelaste rühmade liigset suurust: soovitakse väiksemaid rühmi ja suuremat laste erihuvide ja vajadustega arvestamist. Väga oluliseks peetakse just rohkemaid ja paremaid võimalusi ühe- ja kaheaastaste laste hoidmiseks lasteaedades: lastesõimi on lastevanemate sõnul liialt vähe ja sealsed rühmad liiga suured.

Üheks paindliku lapsehoiuvõimaluse pakujateks on kindlasti ka lapsehoidjad. Just ühe aastaste laste vanemad ja need töötavad emad, kelle lapsed sageli haiged, kasutaksid meelsasti lapsehoidja teenuseid. Sageli peetakse probleemiks lastehoidjate kallidust ja ka usaldusväärsust, seda eriti Tallinnas ja mitte eestlaste hulgas. Soovitakse lapsehoidjate süsteemi välja arendamist, et oleks garanteeritud kontroll ja kvaliteet. Samas on selge, et lastevanemad ei soovi lapsehoidjate eest senisest rohkem maksta. Kus on siis lahendus? Üks võimalus vanemate sõnul oleks siis käsikäes lapsehoidjate süsteemi väljaarendamisega ka lapsehoidjate töötasu osaline (nt. sotsiaalmaksu) riigipoolne doteerimine.

KOKKUVÕTE

Eesti kuulub riikide hulka, mida iseloomustab naiste suhteliselt kõrge tööhõive. Enamus lapsevanemaid läheb tööle enne lapse kolme aastaseks saamist. Sageli põhjendatakse seda majanduslike vajadustega, kuna enamikes peredes moodustab naise sissetulek väga olulise osa pere eelarvest. Eelnevad uuringud on näidanud (Täht, Unt 2002), et enamus naised peavad töötamist väga oluliseks ja ei soovi töölkäimisest loobuda isegi suure rahalise võidu korral. Samas peavad naised ka pereelu ja lapsele pühendumist väga oluliseks: suur osa naised sooviks olla väikese lapsega kauem kodus, kui nad seda tegelikult olla saavad: pere majanduslik olukord lihtsalt ei võimalda seda (Hansson 2001). Naiste kõrge tööhõive puhul on väga olulised just avalike lastehoiuteenuse süsteemi väljaarendatus ja kättesaadavus nagu lastesõimed, -aiad ja muud lastehoiuteenused, mis võimaldaks peredel pere- ja tööelu võimalikult sujuvalt ühendada. Kui pere- ja tööelu ei õnnestu edukalt ühendada, siis lükatakse sageli lapse sündi edasi ja/või piiratakse sündivate laste arvu.

Tinglikult võib eristada kahte tüüpi perepoliitika meetmeid: ühelt poolt saab riik otseselt mõjutada pere majandusolukorda andes neile rahalisi toetusi ja teisalt, võib toetada pere- ja tööelu ühildamist arendades välja hästitöötava ja kõigile kättesaadava avalike lastehoiusüsteemi, mis annab võimaluse emadel aktiivset tööturul osaleda. Lapse sünd tõstab alati perekonna kulutusi ja eriti väikesel ja suhteliselt piiratud ressurssidega riigil puuduvad võimalused kompenseerida kõiki neid lisakulutusi. Hetkel on Eestis pere sissetulekute järsu vähenemise kompenseerimiseks seoses lapse sünniga välja töötatud vanemahüvitise süsteem, mille eesmärgiks hüvitada lapse esimesel eluaastal saamata jäänud tulu. Antud uuringu põhjal võib öelda, et vanemahüvitis on täitnud oma eesmärgi: seda näitas kuni aastaste vanemate väga kõrge rahulolu praeguse lastehoiu lahendusega. Lapse kasvades tekivad paljudel lapsevanematel mured lastehoiuga. Lapse aastaseks saamisel kasvab hüppeliselt nende vanemate osakaal, kes kas lähevad või plaanivad tööle minna ja just nemad toovad välja selle, et napib alla kolme aastastele lastele mõeldud hoiuvõimalusi. Esmajärjekorras oodataksegi riigilt avalike lastehoiuteenuste parandamist: eelkõige just lasteaia süsteemi laiendamist ja senisest paremini kättesaadavaks tegemist ka väikelastele.

Kuidas on hetkel lahendatud lapsehoid alla kolme aastaste lastega peredes? Kolmandik kõigist alla kolme aastaste laste vanematest käib tööl, ülejäänud on põhiliselt kodused. Kodusolevad lapsevanemad hoiavad oma lapsi pea eranditult ise. Töölkäivad lapsevanematest pooled püüavad hakkama lapsehoiu lahendamisel iseenda, abikaasa ja lähisugulaste abiga ja ülejäänud kasutavad kõige sagedamini lasteaia teenuseid. Nii lasteaia teenuseid kasutavate kui ka peresiselt lapsehoidmise lahendanud vanemate sõnul oli lapsehoiu lahendamisel määravaks selle soodsus. Lapsehoidjaid palgatakse täiendava abina lapsehoidmisel, väga vähestel peredel on lapsehoidja peamiseks lapsehoiuvõisiks. Peaaegu alati otsivad lapsevanemad lapsehoidja ise, ametlikke lapsehoidjaid ja/või lapsehoiuteenuseid praktiliselt ei kasutata.

Kui lapsehoiuteenused oleksid omavalitsuse poolt doteeritud, oleks ikkagi kõige eelistatum lapsehoiuvariant lasteaed. Kuigi hetkel kasutab vaid kümnendik väikelaste vanematest aeg-ajalt lapsehoidja teenuseid, siis riigi- või kohaliku omavalitsuse poolse dotatsiooni korral teeks seda meelsasti viiendik vanematest. Eelkõige hinnatakse lapsehoidja puhul tema sobivust lapsega ja oskust last arendada. Kuigi hetkel praktiliselt ei kasutata ametlike lapsehoidjate teenuseid, oleks lapsehoidja ametlik staatus oluline pooltele lastevanematele. Teistest märksa enam tunnevad puudust lapsehoidjateteenuse korrastamisest ja legaliseerimisest just Tallinnas elavad kui ka muust rahvusest lapsevanemad. 43% alla kolme aastaste laste vanematest kasutab tasulisi lapsehoiuteenuseid: keskmiselt kulutatakse sellele 875 krooni kuus. Kõige vähem kulub lastehoiule neis peredes, kus lastehoidmine on lahendatud peamiselt peresiselt, kõige odavamaks avalikuks lapsehoiuteenuseks on lasteaia ja kõige kallimaks lapsehoidja teenus. Kõige rohkem rahalisi ressursse kulub lapsehoidmisele tallinlaste ja mitte-eestlaste peredes. Keskmisest märksa suuremaid väljaminekuid nõuavad ka ühe aastaste laste tasulised päevahoiuteenused.

Kõige sagedamini nimetasid lapsevanemad probleemina ebapiisavaud lasteaiakohti, seda just alla 3-aastastele lastele. Üle poolte kõigist lastevanemate poolt tehtud ettepanekutest

puudutasid just lasteaedade süsteemi paremat väljaarendamist. Järgnevalt lastevanemate kõige sagedasemad **ettepanekud seoses lasteaedadega**:

KÄTTESAADAVUSE PARANDAMINE:

- Lasteaedades võiks olla rohkem kohti, eriti Tallinnas suur puudus lasteaedadest
- Tagada ka alla 3 aastastele lastele võimalus minna lasteaeda, luua rohkem väikelaste sõimerühmi
- Vähendada lasteaiamaksu või siis vähemalt hoida selle senist taset

PAINDLIKKUSE TÕSTMINE:

- Lahtioleku ajad pikemaks
- Tagada lahtiolek ka suvekuudel

KVALITEEDI TÕSTMINE:

- Lasteaia rühmad väiksemaks, rohkem individuaalset lähenemist ja hoolivust.

Viiendik ettepanekutest seostus üldiste soovidega tõsta lapsetoetusi ja/või pikendada vanemahüvitise aega. Samuti soovitakse suuremat lapsehooldustasu kuni lapse 3-aastaseks saamiseni. Viiendik ettepanekutest puudutas aga paindlikke lapsehoiuteenuste ja lapsehoidjasüsteemi parema väljaarendamise vajadust. Lapsehoidjaid nähakse eelkõige täiendusena või eelvariandina lasteaiale, kodusolevad vajaksid just lühiajalist lapsehoidmisabi, tööl käivad või minna soovivad vajavad täiendavat lapsehoiubi näiteks lapse haigestumise korral. Lapsevanemad on aga väga hinnatundlikud: hetkel on lapsehoidjateenus märgatavalt kallim kui lasteaed, seetõttu paljud ei saa endale lubada. Ainult legaliseerimine ei muudaks olukorda, eriti kui see tõstaks teenuse hinda. Vaja riigi- või kohaliku omavalitsuse poolset subsideerimist, näiteks lapsehoidjate sotsiaalmaksu tasumise näol.

Lisaks lastepäevahoiuteenuste väljaarendatusele mängib töö-ja pereelu ühildamisel väga suurt ja kesket rolli tööturg. Hetkel on Eestis tavapärane töötamine täisajaga, osa-ajaga töökohti on väga vähe. Paindlikumad töövõimalused oleksid aga suureks abiks väikelaste emade valutumal tööturule integreerimisel. Ka lastega naised ise peavad väga oluliseks suuremat tööalast paindlikkust (vt. ka Hansson 2001). Üle poolte alla 3 aastaste lastega kodusolevatest emadest, kes soovisid tööle minna, nimetasid ühe peamise takistusena just seda, et puudub võimalus osa-ajaga töötada.

Kokkuvõtvalt, olukorras kus enamus naisi kas soovib või on sunnitud varakult tööle asuma ja teeb seda täiskoormusega, on eriti oluline tagada avalik lastepäevahoiuteenus kõigis vanuses lastele.

KASUTATUD KIRJANDUS

Ainsaar, M. 2000. Eesti laste ja perepoliitika otsinguil. *Laste ja perepoliitika Eestis ja Euroopas*. (Ainsaar, M, toim). Rahvastikuministri büroo, 153-174.

Ainsaar, M., Soo, K., Aidarov, A. 2004. *Omavalitsuste toetus lastega peredele 2002-2003*. Rahvastikuministri büroo.

Clearinghouse, 2001. Internet-Homepage des 'Clearinghouse on International Developments in Child, Youth and Family Policies at Columbia University', <http://www.childpolicyintl.org>.

Ellingsaeter, A-L. 2003. The complexity of family policy reform: the case of Norway. *European Societies*. Vol. 5, no. 4, p. 419-442.

Esping-Andersen, G. 1990. *The three worlds of welfare capitalism*, Cambridge.

Hansson, L. 2001. Naised, perekond ja töö Euroopa Liidu maades. *Naine, perekond ja töö 2000* (Hansson, L, toim). Rahvastikuministri büroo. TPÜ Kirjastus. 28-37.

Hofäckeri, D. 2003. Towards a Dual Earner Model? European Family Policies in Comparison. European Sociological Association Conference, Murcia, Spain.

Kandla, K, Ainsaar, M, Oras, K. 2000. Mida ootab noor pere riigi perepoliitikalt? *Laste ja perepoliitika Eestis ja Euroopas*. (Ainsaar, M, toim). Rahvastikuministri büroo, 134-135.

Lamb, M. 1982. Maternal employment and child development. *Nontraditional Families: Parenting and child development*. (Lamb, M, toim). Hillsdale, NY: Lawrence Erlbaum Ass., 45-69.

Lück, D., Hofäcker D. 2003. Rejection and Acceptance of the Male Breadwinner Model: Which Preferences do Women Have under Which Circumstances? *Annual Conference of the Network for European Social Policy Analysis*. Copenhagen, Denmark.

Marshall, N. L.; Coll, C. G.; Marx, F.; McCartney, K; Keefe, N., Ruth, J. 1997. After school time and childrens behavioural adjustment. -*Merrill-Palmer Quarterly*, 43, 495-514.

Narusk, A. 1997. Gender and Rationality: Estonian Womens case. *Unresolved Dilemmas: Women, Work and the Family in the United States, Europe and Former Soviet Union*. Avebury: Avebury Press: 112-128.

OECD, 2001. *OECD Employment Outlook*, June 2001, Paris.

Oras, K. 2003. Perekonda soovitatav laste arv ja ootused riigi perepoliitikale. *Millist perepoliitikat me vajame?* (Kutsar, D, toim). TÜ Kirjastus.

Perry-Jenkins, M., Repetti, R.L., Crouter, A. C. 2000. Work and Family in the 1990s. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 981-998.

Pfau-Effinger 2003. Pfau-Effinger (2003): Changing Welfare States and Labour Markets in the Context of European Gender Arrangements. Cost A13. Working Paper (<http://www.socsci.auc.dk/cost/gender/workingpapers.html>).

Reinomägi, A. 2003. Perede hinnangud Eesti perepoliitikale ja võimalustele selle täiustamiseks. *Millist perekonnepoliitikat me vajame?* (Kutsar, D. toim). Tartu Ülikooli kirjastus. 125-155.

Sainsbury, D. 1999: Gender and Welfare State Regimes, Oxford.

Salmi, M., Lammi-Taskula, J. Varsa, H., Yli-Pietilä, P. 2000. Getting Work and family issues onto the agenda at workplaces. *Combining Work and Family Life: European Diversities*. Salmi, M (toim). Helsinki: ESF.

Statistikaamet. 2003. Koolieelsed lasteasutused, Nr 46.

Täht, K., Unt, M. (2002). Soost tulenev ambivalentsus Eesti tööturul. *Trepist alla ja üles - edukad ja ebaedukad post-sotsialistliku Eestis*. (Saar,E, toim).Tallinn: TA Kirjastus. ISBN 9985-50-350-3. 126-144.

LISA 1.

Piirkond	Leibkonnad kokku	Vastajate arv valimis	Intervjueeritute arv
HARJU MAAKOND	12251	437	187
Harju maakonna linnad	9973	356	
.s.h Tallinn	8835	315	135
Harju maakonna vallad	2278	81	
HIIU MAAKOND	231	8	3
Hiiu maakonna linnad	93	3	
Hiiu maakonna vallad	138	5	
IDA-VIRU MAAKOND	4014	143	60
Ida-Viru maakonna linnad	3541	126	
Ida-Viru maakonna vallad	473	17	
JÕGEVA MAAKOND	1035	37	15
Jõgeva maakonna linnad	365	13	
Jõgeva maakonna vallad	670	24	
JÄRVA MAAKOND	958	34	14
Järva maakonna linnad	375	13	
Järva maakonna vallad	583	21	
LÄÄNE MAAKOND	738	26	11
Lääne maakonna linnad	303	13	
Lääne maakonna vallad	435	13	
LÄÄNE-VIRU MAAKOND	1883	67	24
Lääne-Viru maakonna linnad	839	30	
Lääne-Viru maakonna vallad	1044	38	
PÕLVA MAAKOND	771	28	11
Põlva maakonna linnad	243	9	
Põlva maakonna vallad	528	19	
PÄRNU MAAKOND	2375	85	35
Pärnu maakonna linnad	1290	46	
Pärnu maakonna vallad	1085	39	
RAPLA MAAKOND	971	35	13
Rapla maakonna linnad	142	5	
Rapla maakonna vallad	829	30	
SAARE MAAKOND	846	30	14
Saare maakonna linnad	365	13	
Saare maakonna vallad	481	17	
TARTU MAAKOND	4085	146	62
Tartu maakonna linnad	2964	106	
Tartu maakonna vallad	1121	40	
VALGA MAAKOND	944	34	14
Valga maakonna linnad	479	17	
Valga maakonna vallad	465	17	
VILJANDI MAAKOND	1514	54	23
Viljandi maakonna linnad	618	22	
Viljandi maakonna vallad	896	32	
VÕRU MAAKOND	989	35	15
Võru maakonna linnad	399	14	
Võru maakonna vallad	590	21	
Kokku	33605	1200	501